

MUHAFAZAKÂR VE MİLLİYETÇİ DERGİLERE GÖRE TÜRKİYE'DE ANTI-KOMÜNİZM (1960-1965)*

Engin Çağdaş BULUT**

Öz

İdeolojiler, sağ ya da sol gruplardan hangisine ait olurlarsa olsunlar, ayırım yapılmaksızın insanların düşünce yapısını, siyasi duruşlarını, ekonomiye bakışlarını ve en önemlisi toplumla bütünleşmelerini etkileyen unsurlardır. Toplumun ne düşündüğüyle en çok ilgilenen kişiler olarak politikacılar da ideolojileri hükümet politikalarını şekillendirici bir araç olarak kullanmışlardır. Komünizm hem toplumu hem de hükümetleri belli dönemlerde ciddi oranlarda meşgul eden ideolojilerden birisi olmuştur. Türkiye'de komünizm ülkenin bağımsızlığına zarar verecek, milli birliği ve toplumsal düzeni bozacak ideolojiler arasında konumlandırılmıştır. Ayrıca komünizmin sosyal boyutunun Türk aile yapısını, İslami değerleri, miras ve mülkiyet hukukunu ortadan kaldırmayı hedefleyen bir ideoloji olduğu düşüncesi yaygınlaşmıştır. Dünyadaki anti-komünizm politikasının da etkisiyle anti-komünist söylem yoğunlaşmış ve bunun en şiddetli savunucuları muhafazakâr ve milliyetçi kesimler olmuştur. 1960-1965 yılları arasında muhafazakâr ve milliyetçi grupların çıkardığı dergilerde anti-komünizm sık sık değinilen konulardan birisi olmuştur. İncelenen dergilerden elde edilen bulgulara göre anti-komünizm yazılarının dört başlık altında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bunlar komünizmin Rusya ile olan bağına vurgulamak, iç politikada bir eleştiri unsuru olarak kullanmak, İslam dinine karşı olan tutumunu ön plana çıkarmak ile komünizm propagandasıyla başa çıkma yollarıdır. Çalışmada 1960-1965 yılları arasında yayımlanan on iki farklı muhafazakâr ve milliyetçi derginin çeşitli sayılarına ulaşılmış ve tespit edilen haberlerden konuya katkı yapacak altmış civarında yazı değerlendirilmiştir. Böylece ilgili yıllar arasında anti-komünist söylemin hangi bakış açısıyla ele alındığının tespiti amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İdeoloji, Anti-Komünizm, Milliyetçi Dergiler, Muhafazakâr Dergiler.

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır.

There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

** Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü, (enginbulut@trabzon.edu.tr), (Orcid: 0000-0002-4744-2629).

ANTI-COMMUNISM IN TURKIYE ACCORDING TO CONSERVATIVE AND NATIONALIST JOURNALS (1960-1965)

Abstract

Ideologies, regardless of whether they belong to the right or left groups, are elements that affect people's mindset, political stance, economic outlook and, most importantly, their integration into society. Politicians, as the people most interested in what society thinks, have also used ideologies as a tool to shape government policies. Communism has been one of the ideologies that have seriously occupied both society and governments at certain periods. In Türkiye, communism was positioned among the ideologies that would harm the independence of the country and disrupt national unity and social order. In addition, the idea that the social dimension of communism was an ideology that aimed to eliminate the Turkish family structure, Islamic values, inheritance and property law became widespread. Anti-communist discourse intensified with the effect of the anti-communist policy in the world, and its fiercest advocates were conservative and nationalist groups. Between 1960 and 1965, anti-communism was one of the topics frequently mentioned in the journals published by conservative and nationalist groups. According to the findings obtained from the journals analysed, it was determined that anti-communism articles were concentrated under four headings. These are emphasizing communism's connection with Russia, using it as an element of criticism in domestic politics, highlighting its attitude towards Islam and ways of dealing with communist propaganda. In the study, various issues of twelve different conservative and nationalist journals published between 1960 and 1965 were accessed and around sixty articles that would contribute to the subject were evaluated. Thus, it was aimed to determine from which perspective the anti-communist discourse was handled between the relevant years.

Keywords: Ideology, Anti-Communism, Nationalist Journals, Conservative Journals.

Giriş

İdeoloji kavramının tarihsel serüveni Fransız Devrimi’nin hemen sonrasında başlar. Bu kavram burjuvazinin feodalizm karşısındaki mücadelesi esnasında geleneksel aristokratik bir toplumda ortaya çıkmıştır. İdeoloji ilk kez Devrimci Konvansiyon tarafından aydınlanma düşüncesini yaymak göreviyle *Institut de France*’ın başına getirilen bir grup filozoftan biri olan Fransız felsefeci Antoine Destutt de Tracy tarafından ortaya atılmıştır.¹ Tracy ideolojiyi, bütün bilimlerin üzerinde yer alan bir düşünce bilimi olarak tanımlamıştır. Tracy’nin tanımından sonra birbirinden bağımsız birçok ideoloji tanımı daha ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni de Şerif Mardin’e göre ideolojinin birden fazla çağrışımının olmasıdır. Bu çağrışımlardan birinde Mardin; gerçek sanılan bilginin daha derin ve doğru olan gerçeği maskeleydiğini belirtmiştir. Mardin’e göre gerçeğin, insanlara ulaşmasına kadar geçen sürede değişikliğe uğramasında kişinin bulunduğu ortamların da etkisi vardır.² Bu da dış dünyanın düşünceleri etkileme potansiyeline ya da kitle etkisine dikkati çekmektedir. Eagleton’a göre ideolojinin dar anlamı; toplumsal açıdan önemi olan bir grubun veya sınıfın içinde bulunduğu koşulları ve deneyimlerini simgeleyen inanç ve fikirdir. İdeoloji, bu toplumsal güçlerin iktidarı yeniden şekillendirmesi adına ciddiyeti olan meseleler üzerinde çatışan ve çarpışan söylem alanıdır.³ Bu noktada Karl Marx’ın ideoloji anlayışı üstteki iki tanımı da içermektedir. Marx’a göre sadece bireylerin değil egemen kuvvetlerin yani devletlerin de ideolojileri vardı. İktidarı elinde tutan sınıfların ideolojileri alt sınıfların bulunduğu koşulları meşru ve doğal göstermekti. Yani ideoloji bir sosyal sınıfın kendi durumuna ve bir bütün olarak topluma ilişkin sahip olduğu yanlış bilinç veya yanlış imajdı.⁴ Marx’a göre ideoloji; Eagleton’un tanımında olduğu üzere bir sınıfın içinde bulunduğu koşulları içeriyordu fakat bu koşullar bir yanlışlama halinde gerçekten uzak bir şekilde kabullenilmişti. Marx’ın ideolojiye yüklediği bu olumsuz anlam Lenin’in katkılarıyla daha olumlu bir hal aldı. Lenin her sınıfın bir ideolojisi olması gerektiğini belirtmişti. Ona göre dünyada iki ideoloji vardı: burjuva ideolojisi ve sosyalist ideoloji.⁵ Bu ikili tasnif bölgeden bölgeye değişmekle birlikte genel olarak İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar faşizm ve komünizm olarak gündeme gelirken, savaşta faşizmin yenilgiye uğramasıyla yerini emperyalizm ve komünizm arasındaki karşıtlığa bırakmıştır.

1 David Mclellan, *İdeoloji*, Çev. Barış Yıldırım, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009, s. 6; Yücel Bulut, “İdeolojinin Tarihçesi”, *Sosyoloji Dergisi*, C.3, S.23, İzmir, 2011, s. 186.

2 Şerif Mardin, *İdeoloji*, İstanbul, 2013, s. 26.

3 Terry Eagleton, *İdeoloji*, Çev. Muttalip Özcan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996, ss. 55-56.

4 Raymond Aron, *Main Currents in Sociological Thought-I*, Anchor Books, New York, 1989, pp. 218-219.

5 V. İ. Lenin, *Ne Yapmalı?*, Çev. Muzaffer Erdost, Sol Yayınları, Ankara, 2004, ss. 46-47; Jorge Larrain, “İdeoloji”, *Marksist Düşünce Sözlüğü*, Çev. Mehmet Küçük, Ed. Tom Bottomore, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993, ss. 282-283.

Zaman geçtikçe düşünce bilimi olarak tanımlanan ideoloji, diğer bilimlerin aksine objektif ve bilimsel olamamayı, tarafıllığı ve dogmatik oluşu simgelemeye başlamıştır. Çünkü ideoloji insanın tüm duygularını harekete geçirerek seferber hale getirir. Kitle psikolojisi de bunu gerektirir. Bu olağanüstü durum Bolşevik Devrimi sırasında *kızıklar* ve *beyazlar* arasında (1917-1921), İspanya İç Savaşında (1936-1939) ise *cumhuriyetçiler* ve *milliyetçiler* arasında kendini göstermiştir.⁶ Sağ ve sol arasındaki ideolojik mücadelenin örneklerine Finlandiya (1918), Almanya (1918-1919), Çin (1927-1950), Yunanistan (1946-1949), Küba (1953-1959), Laos (1953-1975) gibi birçok ülkede çıkan iç savaşlar eklenebilir.

İdeoloji kavramı sağ ve sol etiketleri altında gösterilen birçok farklı düşüncenin üzerinde kapsayıcı bir göreve sahiptir. Sağ ve sol olarak nitelenen görüş farklılıkları Birinci Cumhuriyet Dönemi Fransız Parlamentosundaki (*États Généraux*) oturma düzeninden esinlenilerek literatüre girmiştir. Bu oturma şekline göre sol tarafta eşitlik ve reform yanlıları olan radikaller yer alırken sağ tarafta ise soldakilerin düşüncelerine karşı çıkan, kraliyet destekçisi ılımlılar ve soylular oturmaktaydı. Sağ ve sol kavramlarının başlangıç noktası Fransız Devrimi olmakla birlikte bu kavramların kesin kurallarla örülmüş sınırları yoktu. Örneğin; Rusya'da Bolşevikler Anarşistlere nazaran daha sağda yer alırken, Menşeviklere göre ise daha solda yer almaktadır. İdeolojik karşılıkları dikkate alındığında sol ideolojiler insanı merkeze alan bir konumdayken, sağ ideolojiler ise devlet, millet, ırk ve din gibi kavramları odak noktaları haline getirmiştir. Kısa bir zaman sonra da sağ terimi gerici ve kralcı, sol terimi ise ilerici ve eşitlikçi olarak anılmaya başlanmıştır. Sağ ideolojiler daha muhafazakâr ve statükocu bir söyleme sahip olup devletin halk karşısında daha güçlü bir konumda bulunmasından yanadır. Sol ideolojilerin çoğu ise Karl Marks'ın komünizm hakkındaki düşüncelerinin yayılmasına kadar sosyalizm adı altında anılmıştır. Marks'ın ortaya koyduğu *tarihsel materyalizm*⁷ ve *sınıf kavgası* gibi

6 Mardin, *a.g.e.*, s. 172.

7 Tarihsel materyalizm, insanların yaşama yani üretim araçlarının elde edilmesini ve maddi mal üretimini; toplumsal gelişmenin temeli, sosyal yapının temel niteliği ve toplumun görünüşünü biçimlendiren güç olarak gören düşüncedir. Bu düşüncede üzerinde yaşanan coğrafya ya da nüfus artışı belirleyici bir unsur değildir. Üretim kavramı içerisinde hem üretim gücü hem de insanlar arasındaki üretim ilişkileri yer almıştır. Üretim sürekli ve istikrarlı bir şekilde var olması, bir değişim ve gelişim süreci içerisinde yer alması en önemli noktaydı. Bu değişim sosyal yapının hemen hepsinde sosyal düşünceleri ve politik görüşleri de değiştirmeyi zorunlu kılıyordu. Toplumsal düşünce üretim biçimi nasılsa o şekilde inşa ediliyordu. Diğer bir deyişle tarihsel materyalizme göre bir insan nasıl yaşıyorsa öyle düşünüyordu. Buradan toplumun gelişim tarihinin üretim tarihi ile aynı doğrultuda ilerlediği söylenebilir. Bkz: Stalin, *Diyaletik Materyalizm ve Tarihsel Materyalizm*, Çev. Zeynep Seyhan, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara, 2009, ss. 11-15. Engels'e göre tarihsel materyalizm: toplumun ekonomik olarak ilerlemesinde, üretim ve mücadele biçimlerindeki değişimlerde, buna bağlı olarak toplumsal sınıfların farklı alanlar içerisinde bölünmesinde ve bu sınıflar arasındaki mücadelede bütün önemli tarihsel olayların harekete geçirici gücünü, nihai nedenini ele alan ve tarihsel sürecin belli bir tanımını anlatan kavramdır. Buna göre üretim gücünü elinde bulunduranlar toplumu kökünden değiştirebilecek güce

kavramlar sol ideolojilerin içerisinde komünizmin de talep görmeye başlamasını sağlamıştır.⁸ Buna paralel olarak da sol ideolojiler devlet karşısında bireyi güçlü kılan, revizyonist ve statüko karşıtı bir konumda yer alır. Sağ-sol kavramlarının kullanılması ve komünizmin yaygınlaşmaya başlamasına rağmen ortak bir anti-komünist söylemin ortaya çıkması zaman almıştır. Komünizmle mücadelenin uzun yıllara dayanan geçmişi Soğuk Savaş dönemine kadar çoğu zaman kitlesel bir tepki yaratmamış, ya devlet politikalarında ya da sınırlı düşünce grupları içerisinde kendini göstermiştir.

İkinci Dünya Savaşı’nın doğuda Rus zaferi ile bitmesinden sonra Sovyet Rusya’nın Polonya, Macaristan, Romanya ve Bulgaristan üzerinde uyguladığı politikalar Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İngiltere için potansiyel bir tehdit olarak algılanmıştı. Rusya ile Müttefik Devletler arasında Almanya’ya karşı yapılan ittifak 1946 yılında çökmüş ve bu yıl *Soğuk Savaş*’ın başladığı tarih olarak anılmaya başlanmıştır.⁹ ABD’nin bulunduğu blok, Rus tehditlerine karşı destek bulma arayışında olan Türkiye için önem kazanmıştı. ABD, Sovyet Rusya’ya karşı bir çevreleme politikası izlemeye başlamış, bu kapsamda attığı adımlardan başlıcaları *Truman Doktrini* ve *Marshall Planı* diye adlandırılan yardım programları oluşturmuştur. Bu programlara göre aralarında Türkiye’nin de bulunduğu birçok ülkeye komünizmin yayılması ve Rus tehlikesine karşı mali yardımda bulunulacaktı.¹⁰ Buna karşı bir reaksiyon olarak Sovyet Rusya tarafından *Kominform* kurulmuş ve dünyanın iki kutba ayrıldığı Rus temsilciler tarafından resmen dile getirilmişti. Nitekim bu kamplaşma çok kısa zaman sonra Kore Savaşında fiilen kendini göstermiş ve küresel bir boyut kazanmıştır.¹¹ Böylece Batılı ülkeler arasında faşizme karşı yürütülen savaşın yerini komünizme karşı verilen savaş almıştır. Bu yeni savaşın liderliğini de ABD üstlenmiştir.¹² Her ne kadar ABD’nin bu savaşta odak noktası komünizmin varlığından ziyade Sovyet Rusya’nın Avrupa’da başat bir güç haline dönüşmesinin önüne geçmek olsa da Amerika’nın demokratik ideallerine zarar veren ve tehdit oluşturan yönetim sistemleri ve devlet-toplum ilişkileri de Soğuk Savaş için bir gerekçe oluşturmuştur.¹³

sahiptiler. Bkz: William H. Shaw, “Tarihsel Materyalizm”, *Marksist Düşünce Sözlüğü*, Çev. Sina Şener, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, ss. 572-575.

8 Mete Tunçay, *Türkiye’de Sol Akımlar (1908-1925)*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1978, ss. 13-16; Andrew Heywood, *Siyasi İdeolojiler*, Çev. Ahmet K. Bayram vd., Adres Yayınları, Ankara, 2013, ss. 32-33.

9 Robert J. Mcmahon, *Soğuk Savaş*, Çev. Sinem Gül, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2013, ss. 36, 41.

10 John Lewis Gaddis, *Soğuk Savaş Pazarlıklar, Casuslar, Yalanlar, Gerçek*, Çev. Dilek Cenkçiler, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2015, s. 36.

11 Mcmahon, *a.g.e.*, ss. 49, 79.

12 Cangül Örnek, *Türkiye’nin Soğuk Savaş Düşünce Hayatı Antikomünizm ve Amerikan Etkisi*, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2015, ss. 79-80.

13 Steven W. Hook ve John Spanier, *Amerikan Dış Politikası İkinci Dünya Savaşından Günümüze*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2016, s. 44.

Soğuk Savaş'ın başlamasıyla oluşan iki kutuptan Batı Bloku içerisinde yer alan ülkelerin en önemli odak noktası Sovyet Rusya tehdidini ortadan kaldırmanın yollarından biri olarak görülen komünizme karşı gösterilecek reaksiyonlar olmuştur. Anti-komünizm söyleminin önem kazanarak kurumsallaşması bu dönemde gerçekleşmiştir. Anti-komünizmin birçok farklı tanımı vardır. Marksist bir akademisyene göre anti-komünizm burjuva ideolojisinin en aşırı halidir ve sosyalizmin silah yoluyla yenilemeyeceği anlaşıldığı zaman mücadele fikri alana taşınmış ve anti-komünist söylem geliştirilmiştir. Bu mücadelede anti-komünist iç-dış devlet politikaları, örgütler, reformcular ve sağcı gruplar kullanılmıştır. Sonuç olarak da anti-komünist söylemin propagandalar vasıtasıyla kitlelerin bilincinde yer etmesi, geniş kitlelere yayılması ve toplumsal önyargıların ortaya çıkması başarılmıştır.¹⁴ Başka bir tanımda anti-komünizm; emperyalizm tarafından sosyalizme, devrim amacı güden işçi sınıfına ve demokrasiden yana tavır koyan bütün güçlere karşı yöneltilen ideoloji ve politika olarak görülmüştür.¹⁵ Türkiye'deki anti-komünizm ise bizzat devletin ve sağ grupların liderliğini yaptığı, Batı Blokuna dahil olmak, Rus tehdidini bertaraf etmek gibi nedenlerle yoğunlaşan bir politik söylem olmuştur. Türkiye'nin Batı Blokuna dahil olmayı başarmasından sonra da anti-komünizm gündemde kalmış, özellikle incelenen dönem içerisinde gerçekleşen Küba Krizi sırasında, Türkiye'deki ABD'ye ait Jüpiter füzelerinin varlığı iki blok arasında sorunlara neden olmuştur.

1. Türkiye'de Anti-Komünizm Söyleminin Gelişimi

Türkiye'de sağ ve sol olarak tanımlanan gruplaşmaların II. Meşrutiyet dönemi ile başladığı söylenebilir. Kısa süren I. Meşrutiyet döneminde siyasi parti faaliyetleri ortaya çıkmadığı gibi bundan sonra da Osmanlıcılık, Türkçülük, İslamcılık gibi görüşler yaygınlaşmıştı. Siyasi partiler ise II. Meşrutiyet döneminde görülmüştür. Bu dönemin Meclis-i Mebusan'ı içerisinde muhafazakâr, mutedil ve ahrar olmak üzere üç farklı görüşten bahsedilebilir. Bir çalışmada yer verilen dönemin şahitlerinden Lütfi Fikri'ye göre; eski yöntem ve geleneklerin destekçisi olanlar muhafazakâr görüşü, zamanın gerektirdiklerini dikkate alarak ne çok geri ne de çok ileri gitmek istemeyenler mutedil görüşü, aşırı derecede ilerici olanlar ise ahrarı oluşturacaktı. Her ne kadar yazar diğer iki kavramı (merkez ve sol) kullanıp Osmanlı Devleti için "sağ" kavramını kullanmasa da bu tasnif sırasıyla sağ, merkez ve sol görüşler olarak değerlendirilebilir.¹⁶ Bunun nedeni eserde yapılan muhafazakâr

14 G. Girginov, V. Mshvenieradze, *Günümüzde Anti-Sovyetizm Anti-Komünizm*, Çev. K. Nural, Bilim Yayınları, İstanbul, 1978, ss. 40, 61.

15 Abdulazim Şimşek, *Komünistin Eşkali Türkiye'de Antikomünizm (1945-1971)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2021, s. 30.

16 Ahmet Ali Gazel, "Dersim Mebusu Lütfi Fikri Bey'in "Selanik'te Bir Konferans" Adlı Risalesi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, C.14, S.34, Erzurum, 2007, ss. 300, 310.

nitelemesinin modern dönem sağ ve sol gruplarının statükocu ve revizyonist olarak ayrılmasına uygun düşmesidir. Milli Mücadele döneminde açılan yeni Mecliste fırkacılık faaliyetleri ilk aşamada vücut bulmasa da birçok farklı siyasi görüşten mebus bulunmaktaydı. Mecliste çeşitli hizipleşmeler olmakla birlikte “*hilafet ve saltanatı, vatan ve milleti, milli hâkimiyet prensibi dâhilinde kurtarmak*” esas gayeyi oluşturmuştur.¹⁷ Yine de resmi tarih yayınlarında ilk Meclis üyelerinin görünüşte çeşitli gruplara ayrıldığı bir bölünmeden söz edilir. Buna göre Meclisin en sağ tarafında çoğunluğu hocalardan oluşan İslamcı muhafazakârlar ve onların solunda ılımlı muhafazakârlar vardı. Meclisin en sol tarafında komünist tesirindeki üyeler, onların sağında ise demokratlar yani Mustafa Kemal Paşa’nın fikirlerini takip eden gruplar bulunuyordu.¹⁸ Daha sonraki dönemlerde sağ ya da sol tanımlamalarına karşı çıkan partiler olmuştur. Adalet Partisi (AP), lideri Süleyman Demirel 1964 yılında bir soruya verdiği cevapta partisini ne sağda ne de solda konumlandırmanın yanlış olacağını, AP’nin bir refah devleti prensibine dayandığını söylemiştir.¹⁹ Günümüzde ise TBMM’deki oturma düzeni çıkartılan milletvekili sayılarına göre düzenlenmektedir. TBMM Başkanlık Divanı’ndan bakıldığında en çok milletvekili çıkartan parti en solda yer alırken, en az milletvekili çıkartan parti en sağda yer almaktadır.

Türkiye’de sağ ve sol mücadelesi özellikle 1960-1980 arasında şiddetlense de, bu iki karşıt dünya görüşü arasındaki çatışmaların temelleri Milli Mücadele döneminde atılmaya başlanmıştır. Rusya’daki Bolşevik İhtilali’nden sonra sol ideolojilerin Anadolu’da yaygınlaşmaya başlaması, o güne kadar Osmanlılık, Türkçülük ve İslamcılık gibi akımların ön plana çıktığı zeminde farklı bir ideolojinin destek bulmasını sağlamıştır. Sol ideolojiler, devleti çeşitli tedbirler almaya zorlamış hatta devlet eliyle Resmi Türkiye Komünist Partisi kurdurulmuştur. Mustafa Suphi Olayı, Yeşil Ordu Cemiyeti’nin kapatılması, Türkiye Halk İştirakiyyun Fırkası üyelerinden Tokat Mebusu Nazım’ın Dahiliye Vekillikinden el çektilmesi gibi gelişmeler Milli Mücadele döneminde de sol ideolojilerin kontrol altında tutulduğunun göstergesidir. Cumhuriyetin ilanından sonra da bu tutum sürdürülmüş, sık sık kovuşturmalar ve tevfi katlar yapılmış fakat suçlular cumhuriyetin ilk yıllarında daha hafif cezalara çarptırılmıştır. Hiçbir hükümet sol ideolojilerle mücadeleden taviz vermezken, yeni rejime tehdit veya Türk inkılaplarına muhalefeti cezalandırmak ya da dış gelişmelere konjonktürel olarak yakın durabilmek için zaman zaman sağ ideolojilere karşı da reaksiyon gösterilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk’ün hastalığı sürecinde ve ölümünden sonra komünistlerle mücadele şiddetlenmiş, tutuklanan kişiler ağır hapis cezalarına çarptırılmıştır. 1938 yılındaki Kara Harp Okulu ve 1940 yılındaki Donanma davaları bunlara örnek teşkil eder. Türkiye’de sol ile mücadelede fraksiyon ayrımı yapılmadığı Amerikan Büyükelçilik Raporlarına yansımıştır. Bu rapora göre Türk gizli polisi için komünistin anlamı *Pinko/Parlor*

17 Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye’de Siyasal Gelişmeler (1876-1938)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003, ss. 70-71.

18 Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, *Tarih IV Türkiye Cumhuriyeti*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1931, s. 88.

19 “Demirel’in Söyledikleri”, *Yön*, 18 Aralık 1964.

*Pink*²⁰ yani komünist partilerle ilişkisi olmasa da her türlü sol düşünceye sahip kişiler olarak anlaşılıyordu.²¹ Bu tutum uzun yıllar kendini göstermiştir.

Türkiye’de anti-komünizm söylemi dünyadaki diğer gelişmelerden bağımsız olarak değerlendirilemez. Anti-komünizmin gelişiminin iç politikadaki değişimlerin yanı sıra hem Türkiye-ABD ilişkileri hem de Türk-Sovyet ilişkileri bağlamında değerlendirilmesi gerekir.²² Devletin meşru politikaları ve bireysel çabalar dışında Türk toplumu içerisinde sol cereyanlarla yoğun bir fikri mücadelenin ortaya çıkması 1930’lu yıllarla birlikte başlatılabilir.²³ Özellikle Sovyet Rusya coğrafyasında yaşayan Türk soylu kişilere karşı gösterilen olumsuz politikalar Türkiye’deki milliyetçi ve Turancı kesimlerin giderek daha fazla ön plana çıkmasını sağlamış, Almanların Sovyet Rusya’ya saldırması ile de bu yükseliş zirve noktasına ulaşmıştır. Böylece düşünce dünyasında sol kesime ciddi anlamda karşı çıkan ilk ideolojilerden birisi, sağ ideolojiler içerisinde yer alan milliyetçi düşünce olmuştur. Almanların yenilgisi sonrasında konjonktürel kaygılarla açılan Irkçılık-Turancılık davası bu hareketi yavaşlatsa da Boğazlar ve Kuzeydoğu Anadolu üzerindeki Rus talepleriyle denge yeniden değişmiştir. Böylece söz konusu davada tutuklananlar serbest bırakılmış, tepki yeniden sol kesime yönlendirilerek çok partili hayata geçişle birlikte açılan sol partilerin, derneklerin, yayın organlarının kapatılması sağlanmıştır. Böylece sağ ve sol arasındaki mücadele İkinci Dünya Savaşı sonrasında şiddetlenerek Tan Matbaası’nın basılması, DTCF olayları, Çiçek Palas hadiseleri gibi durumların vuku bulmasına da neden olmuştur.²⁴ Türkiye’nin hem maddi durumunu düzeltmek hem de caydırıcı gücünü arttırmak amacıyla ABD’ye olan ihtiyacı Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) döneminde başlayarak, Demokrat Parti (DP) döneminde de sürmüştür. Özellikle DP döneminde ABD’deki anti-komünist McCarthyist söylemin benzeri Türkiye’de de görülmüştür.²⁵ Bu dönemde görülen 1951 tevkifatları, Kore Savaşı sırasında komünistlere karşı askeri mücadele ve 6-7 Eylül 1955’de komünistlerin suçlanması gibi gelişmeler mücadelenin devam ettiğini göstermektedir. Böylece 1947-1991 yılları arasında Türkiye’de anti-komünizm bir devlet politikası haline gelmiş ve bir tür sosyal kontrol mekanizması olarak görev yapmıştır.²⁶

20 İlk kez 1925 yılında kullanılan bu terim Soğuk Savaş Döneminde özellikle 1948 yılındaki Amerikan başkanlık seçimleri sırasında sıklıkla gündeme gelecektir.

21 Central File: Decimal File 867.00, Internal Affairs Of States, Turkey, Political Affairs., January 9, 1945 - December 31, 1946. January 9, 1945 - December 31, 1946. MS Turkey: Records of the U.S. Department of State, 1802-1949: Records of the Department of State Relating to Internal Affairs of Turkey, 1945-1949. National Archives (United States). Archives Unbound, <http://tinyurl.com/tinyurl/8ScX92>. Accessed 28 Nov. 2018.

22 Şimşek, *a.g.e.*, s. 43.

23 Örnek, *a.g.e.*, s. 59.

24 Engin Çağdaş Bulut, *Modern Türkiye’de Komünizm Algısı (1923-1960)*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, Trabzon, 2019, ss. 192-194.

25 Cem Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Yordam Kitap, İstanbul, 2014, ss. 95-96.

26 G. Gürkan Öztan, “Ezeli Düşman ile Hesaplaşmak Türk Sağında ‘Moskof’ İmgesi, *Toplum ve Bilim*, S.121, İstanbul, 2011, s. 81.

İdeolojilerin siyasi partiler arasında kamplaşma argümanı olarak kullanılması büyük oranda çok partili hayata geçişle birlikte gerçekleşmiştir. 1946 yılında DP’nin kurulmasıyla, siyasi partiler düzeyinde, tam olarak sağ ve sol olarak nitelenemese de, İslamcı, muhafazakâr, milliyetçi, liberal, devletçi, laik, halkçı, gerici, ilerici gibi etiketler üzerinden fikri bir mücadelenin yaşandığı ileri sürülebilir. Sağcılığın geleneği ve düzeni korumayı, milliliği önceleyen fikirleri muhafazakârlık, liberalizm, milliyetçilik, dindarlık gibi çeşitli biçimlerde görülürken, solculuğun eşitlik ve özgürlüğü önceleyen değişimci politikalara dayandığı anlaşılmaktadır.²⁷ Solcu grupların alt fraksiyonları ise en genel manada sosyalist ve komünist olarak nitelenmiş, Leninist, Troçkist, Maoçu gibi detaylı tanımlamalara çok az yer verilmiştir. Diğer yandan sağ ve sol terimlerinin Türkiye’de siyasi parti faaliyetleri açısından kullanılmasında bir ayrışma görülür. İçerisinde “sol” kelimesi geçen partiler kurulmuşken “sağ” kelimesi geçen parti kurulmamıştır.²⁸ Burada sağcıların sağ-sol etiketlerinden ziyade milli-gayrı milli kavramlarını kullanmaları ve kendilerini bu karşıtlığın “milli” olan tarafında konumlandırmaları etkili olmuştur.²⁹ Modern sağ ve sol tanımlamalarının yaygınlaşması ise 27 Mayıs 1960 tarihli askeri darbeden sonra vücut bulmuştur.³⁰

DP, ilk kurulduğu ve muhalefet olduğu dönemde, temel hak ve özgürlükleri ön planda tutmuş, devleti halka yakınlaştırma çabası içerisinde olan ve demokrasiyi geliştirme vaatleri veren bir politika izlemiştir.³¹ Devletçilikten daha çok özel sektöre önem veren DP, *hürriyet* ve *milli irade* kavramlarını kullanmıştır. DP’nin bir başka özelliği de laiklik konusunda daha esnek siyaset izlemesidir. Bu siyasete göre laiklik din aleyhtarlığı olmadığı gibi dindarlık da gerilik anlamına gelmemekteydi. Bu nedenle İslamcı ya da İslam’a dayalı bir düzen peşinde olduğu söylenen kişiler CHP’nin dindarlığı dışlayan milliyetçilik anlayışına karşı DP içerisinde faaliyet göstermiştir.³² 27 Mayıs askeri darbesinden sonra yeni bir anayasa ve birçok yeni partiyle demokratik faaliyetlere geri dönülmüştü. Adalet Partisi (AP), Demokrat Parti’nin bayrağını devralarak milli iradeyi vurgulamış ve CHP ile yaptığı koalisyonla iktidar ortağı olmuştur. AP’nin ilk başkanı olan Ragıp Gümüşpala anti-komünist ve gericilik karşıtı söylemleriyle dikkat çekerken³³ partinin kadrosunda bulunan Osman Turan,

27 Ertuğrul Meşe, *Komünizmle Mücadele Dernekleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016, ss. 42-43; Tanıl Bora, “Türk Sağı: Siyasal Düşünce Tarihi Açısından Bir Çerçeve Denemesi”, *Türk Sağı: Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri*, Der. İnci Ö. Kerestecioğlu, G. Gürkan Öztan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 9-10.

28 Bora, *a.g.m.*, s. 10.

29 Meşe, *a.g.e.*, s. 43.

30 Mehmet Güldal, *Soğuk Savaş Döneminde Türkiye’deki Komünizmle Mücadele Dernekleri*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 114.

31 Pınar Kaya Özçelik, “Demokrat Partinin Demokrasi Söylemi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C.65, S.3, Ankara, 2010, ss. 171-172.

32 Tanel Demirel, *Türkiye’nin Uzun On Yılı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2016, ss. 57-57, 115.

33 Levent Odabaşı, “Ragıp Gümüşpala”, *Türkiye’nin 1960’lı Yılları*, Haz. Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 524.

Fethi Tevetoğlu ve Ferruh Bozbeyle gibi isimler de partinin anti-komünist bir kimlik taşıdığına işaretleriydiler. Fakat muhafazakâr ve milliyetçi bir politika izleyen AP yine de sol hareketlere müsamaha gösterdiği konusunda eleştiri almıştır. Aslında sol hareketlerin tekrar görünür hale gelmesinin nedenlerinden birisi de yeni anayasanın bazı kısıtlamaları kaldırmasıdır. Örneğin 1961 anayasası ile birlikte sosyalist partilerin kurulmasına yeniden izin verilmiştir. Tüm bu düzen içerisinde basın ve yayın hayatı da renkli olmuş ve her düşünceyi temsil eden yayınlar ortaya çıkmıştır. Yeni anayasayla birlikte muhafazakâr ve milliyetçi basın yayın organlarının birçoğunda sol ideolojiye karşı bir yayın politikası izlendiği belirgindir. Örneğin Büyük Doğu Dergisi üzerinde yapılan bir incelemede Eylül 1964 ile Kasım 1964 arasında yayımlanan dokuz dergideki 183 yazıdan 11'inin anti-komünist propaganda içeren yazılar olduğu tespit edilmiştir. Eylül 1965 ile Ocak 1966 yılları arasında çıkan 17 sayı ve 429 yazı içerisinde ise 37 anti-komünist yazı yer almış, beş kez de anti-komünist kapak tasarımı görülmüştür.³⁴ Bu çalışmada dijital mecralarda³⁵ orijinal nüshaları tespit edilen on iki dergi üzerinde 1960-1965 yılları arasında içeren bir inceleme yapılmıştır. Her ne kadar milliyetçi ve muhafazakâr düşünceleri içeren yazılar söz konusu dergilerde iç içe yer alsın da dergilerin sahipleri, sloganları, içerik ve yazar kadrolarına bakılarak *Büyük Türkeli*³⁶, *Fedai*³⁷, *Milli Gençlik*³⁸, *Milli Yol*³⁹, *Serdengeçti*⁴⁰ dergilerinin daha çok milliyetçi dergiler arasında sayılabileceği

34 Mustafa Oğuzhan Çolak, İbrahim Enes Aksu ve Yunus Emre Tapan, "Antikomünist Propaganda Büyük Doğu Mecmuası Örneği", *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme*, Ed. Vahdettin Işık vd., Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 212.

35 Milliyetçi Dergiler, <https://milliyetcidergiler.org/>, (Erişim: 28.03.2023); İslamcı Dergiler Projesi, <https://idp.org.tr/>, (Erişim: 28.03.2023).

36 26 Mart 1962 tarihinde İzmir'de "Aylık Fikir Dergisi" olarak yayımlanmaya başlayan Büyük Türkeli dergisinin sahibi Hasan Oraltay'dır. Kapak logosunun altında "Tanrı Türk'ü Korusun" sloganıyla çıkan dergide Türk dünyasına ilişkin yazı, yorum ve haberlere yer verilmiştir. Necmeddin Sefercioğlu, *Türkçü Dergiler*, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları, Ankara, 2008, s. 54.

37 "Aylık dava dergisi" olarak Ayşe Fedai Coşkun ve Kemal Fedai Coşkun'ın sahipliğinde 1963 yılında yayımlanmaya başlayan Fedai dergisi "Allaha Vatan ve Hürriyete" sloganını kullanmıştır. "Fedai", <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/35/fedai>, (Erişim: 20.10.2023).

38 Milli Türk Talebe Birliği tarafından 1963-1979 yılları arasında çıkartılan Milli Gençlik dergisi dönem dönem milliyetçi muhafazakar dönem dönemse İslamcı bir söylem izlemiştir. Ahmet Köroğlu, "Türkiye'de İslamcılık Düşüncesinin Seyrini Dergiler Üzerinden Okumak", Ed. Vahdettin Işık vd., Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 31.

39 Milliyetçi olduğunu vurgulayarak her konuyu milliyetçi gözden göreceğini ilan eden Milli Yol dergisi 1962 yılında Necati Bozkurt'un imtiyaz sahipliğinde yayımlanmıştır. Logosunun altında "Haftalık siyasi dergi, milliyetçi dergi" ibaresi yer almıştır. Sefercioğlu, *a.g.e.*, s. 53.

40 Osman Yüksel Serdengeçti tarafından 1947-1962 yılları arasında yayımlanan dergidir. Köroğlu, *a.g.m.*, s. 12.

görülmüştür. *Büyük Doğu*⁴¹, *Hilal*⁴², *İslam*⁴³, *İslamın İlk Emri Oku*⁴⁴, *Müslüman Sesi*⁴⁵, *Sebilürreşad*⁴⁶ ve *Tohum*⁴⁷ dergileri ise muhafazakâr yazarların daha yoğun olduğu dergilerdir. Milli Gençlik gibi bazı dergilerde ise yönetim kadrosundaki değişime bağlı olarak zaman zaman milliyetçi zaman zamansa muhafazakâr yazarlar daha fazla yer almıştır.⁴⁸

2. Muhafazakâr ve Milliyetçi Dergilerde Komünizmin Konumlandırılması

Türkiye’de sağcı kitle içerisinde konumlandırılan İslamcı, milliyetçi, muhafazakâr, mukaddesatçı gibi gruplar sahip oldukları ortak özellikler nedeniyle girift bir yapıya sahiptir. Bu çalışmanın konusu bu ayrımlar üzerinde durmak olmasa da anti-komünizmin Türk sağının kesişme noktası olması dikkate değerdir. Tanıl Bora milliyetçilik, muhafazakârlık ve İslamcılığı maddenin “katı”, “sıvı” ve “gaz” halleri olarak tanımlamıştır. Muhafazakârlık olarak İslamcılık modernizme ve laisizme karşı olan tepkisini Soğuk Savaş söylemine uygun olarak anti-komünizm üzerinden göstermiştir. Bu çalışmada ele alınan dergilerin milliyetçi ve muhafazakâr olarak nitelenip İslamcı teriminin kullanılmaması esasında İslamcılığın muhafazakârlık olarak şekillenmesi ya da milliyetçi düşüncenin de eklenmesiyle muhafazakârlık olarak anlamlandırılması nedeniyledir.⁴⁹ Diğer yandan milliyetçiliğin de muhafazakârlıkla derin ilişki içerisinde olduğu gerçeği yadsınamaz. Milliyetçilerin ve muhafazakârların bir

41 1943-1978 yılları arasında Necip Fazıl Kısakürek’in önderliğinde çıkan *Büyük Doğu* Dergisi çıkış nedenini “ülkedeki düşünce ve ideoloji bakımından eksikliğin giderilmesine katkı sağlamak” olarak belirtmiştir. 1960’lı yıllardan itibaren dergi anti-komünizm propagandasına ağırlık vermiştir. “*Büyük Doğu*”, <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/104/buyuk-dogu>, (Erişim: 20.10.2023).

42 1958 yılının Kasım ayında yayım hayatına başlayan *Hilal* dergisinin sahibi Salih Özcan’dır. 1993 yılına kadar 367 sayısı yayımlanmıştır. 1960’lı yıllarda özellikle tercüme faaliyetleriyle gündeme gelmiştir. Köroğlu, *a.g.m.*, s. 19.

43 Kendisini “Siyasi, ilim, din, fikir ve san’at mecmuası” olarak tanımlayan *İslam* dergisi Ankara’da 1956 yılında yayım hayatına başlamıştır. Derginin baş ismi Kemalettin Şenoacak’tır. *A.g.m.*, s. 18.

44 İmam Hatip Okulu Mezunları Cemiyeti tarafından Konya’da 1961 yılında çıkartılan *İslam’ın Emri Oku* dergisi 1979 yılına kadar yayım hayatını sürdürmüştür. *A.g.m.*, s. 28.

45 Başyazarı İzmir Dersiam Vaizi olan *Müslüman Sesi* dergisi 1948 yılında yayım hayatına başlamış 1978’e kadar 398 sayısı yayımlanmıştır. *A.g.m.*, 12.

46 İlk olarak 14 Ağustos 1908’de Sırat-ı Müstakim adıyla yayınlanan derginin adı 24 Şubat 1912’de *Sebilürreşad* olarak değiştirilmiştir. 1908-1966 yılları arasında çeşitli kesintilerle yayım hayatını sürdüren derginin değişen sahipleri arasında Ebu’l-ula Zeynel Abidin ve Esref Edip Fergan bulunmaktadır. Dergide dini, milli ve edebi konular işlenirken İslami bir perspektif izlenmiştir. Necdet Subaşı, “1960 Öncesi İslami Neşriyat Sin(diril)me, Tahayyül ve Tefekkür”, Ed. Vahdettin Işık vd., Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 52.

47 İmam Hatip Okulu Mezunları Cemiyeti tarafından İstanbul’da 1963 yılında yayımlanmaya başladıktan sonra dini ve ilmi bir dergi özelliği göstermiştir. Köroğlu, *a.g.m.*, s. 27.

48 “*Milli Gençlik*”, <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/59/milli-genclik>, (Erişim: 28.03.2023).

49 Tanıl Bora, *Türk Sağının Üç Hali Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslamcılık*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, ss. 8, 82-83.

araya gelmesi ideolojik olarak devlet ve geleneksel siyasi güçlerin; burjuvazi, işçi sınıfı ve anti-kolonyalist rakipleri karşısında kendilerini yeniden ortaya çıkarma çabasından kaynaklanmıştır. Çoğunluğu iktisadi ve kültürel çevrelerden gelen bu gruplar Soğuk Savaş'ın Batı bloğunun yaymak istediği fikirleri benimseyip yerleştirme uğraşlarında uyum göstermişlerdir. Cemaat kavramının zamanla millet kavramıyla, geleneğin de kültür kavramıyla desteklenmesi muhafazakârlığın zamanla milliyetçilikle kaynaşmasını sağlamıştır. İki söylem arasındaki bu uzlaşmanın karşıtı olan ve bu türden bir uzlaşmayı reddedenler sosyalist gruplar yani solcular olmuştur.⁵⁰

Milliyetçi-muhafazakârlık tarih üzerinden dini savunurken veya kişilere (padişahlar, kahramanlar gibi) odaklanarak Cumhuriyet ideolojisini eleştirirken aynı zamanda devlete sahip olma ve artan komünizm tehdidine karşı bir savunma oluşturma çabası içine girmiştir.⁵¹ Din ve milliyetçilik arasındaki ilişki bazı dönemler gayrı meşru görünmüş olsa da geniş bir alandaki ilişkileri yok sayılamaz. Kullandıkları imgelerden simgelere, törelere, totemlere, kutsal mekânlara kadar birçok konuda benzerlikleri vardır.⁵² Dinin komünizme karşı kitleleri birleştirme gücü zaman zaman kurumsal alana da yansımıştır.⁵³ Nitekim Gürkan Öztan'a göre Türk sağ 1950'lerden 1970'li yılların sonuna kadar ittifak halinde davranırken anti-komünizm şemsiye altında buluşmuştur.⁵⁴ Mehmet Güldal ise Adnan Menderes'in iktidarda bulunduğu sürede anti-komünizmin bütün devlet kurumlarına yayıldığını, Türk sağının anti-komünizm üzerine sağladığı ittifak ile kamusal alanda yeniden tutunmayı başardığını ileri sürmüştür.⁵⁵ Bu ittifak kapsamında sol karşıtlığı üzerinden şekillenen sağcı söylem anti-komünizmi bir kriminalleştirme, düşmanlaştırma ve şeytanlaştırma aracı olarak kullanmıştır.⁵⁶ Mehmet Güldal'ın eserinin kapağında bulunan ve bu çalışmanın ekinde yer verilen Komünizmle Mücadele Derneği'nin 1967'de hazırladığı afiş bu ittifakı en iyi şekilde özetlemektedir.⁵⁷

Komünizm, ideolojik olarak hem milliyetçi hem de muhafazakârlık ideolojilerin karşısında duran, milliyetçileri faşistlikle, muhafazakârları ise gericilikle suçlayan bir düşünce akımıydı. Anti-komünizm şemsiyesi altında kesişen iki fikir akımının mensupları olarak muhafazakârlar ve milliyetçilerin zihninde de komünizme dair olumsuz yakıştırmalar ve anlamlandırmalar

50 Yüksel Taşkın, *Anti-Komünizmden Kürselleşme Karşıtlığına Milliyetçi Muhafazakar Entelijansiya*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2021, ss. 20-22.

51 Ertuğrul Meşe, *Mukaddesatçı Ant-Kemalizm İslamcıların Atatürk ve Cumhuriyet Algılarının Sosyolojisi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2023, ss. 30-33.

52 Birol Akgün ve Şaban H. Çalış, "Tanrı Dağı Kadar Türk, Hıra Dağı Kadar Müslüman Türk Milliyetçiliğinin Terkinde İslamcı Doz", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Milliyetçilik*, C.4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008, s. 584.

53 Bkz: Murat Kılıç, "Allah, Vatan, Soy, Milli Mukaddesat" *Türk Milliyetçiler Derneği (1951-1953)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.

54 Öztan, *a.g.m.*, s. 81

55 Güldal, *a.g.e.*, s. 78, 82.

56 Bora, *a.g.m.*, s. 14.

57 Güldal, *a.g.e.* kapak sayfası.

mevcuttu. 1960’ dan önceki yıllarda özellikle İslami çevrelerdeki tanımlamalar 1960 sonrasında göre değişiklik göstermiştir. Örneğin; 1948 yılındaki Sebilürreşad dergisinde Siyonizm, masonluk ve komünizm bir tutulmuş, bir ruhtan doğan, aynı maksatlara hizmet eden farklı maskeler takmasına rağmen aynı cisimden olan üç saç ayağı olarak tanımlanmıştır.⁵⁸ Yine aynı derginin 1950 yılına ait bir sayısında komünizm “kızıl irtica” olarak nitelenmiştir.⁵⁹ 1960-1965 yılları arasında incelenen dergiler odağında, önceki döneme ait bu tanımlamalara daha az yer verildiği görülmektedir. Bu yıllarda komünizme dair yapılan olumsuz ve sert tanımlamalar daha çok Rusya ile ilişkilendirilmiş, tarihi Rus düşmanlığı ile komünizm düşmanlığını iç içe geçiren bir tutum izlenmiştir. Böylece komünizmi Siyonizm ya da masonlukla bir tutmak yerine Rusya ile olan bağı, din karşıtlığı, iç politika argümanı olarak kullanılması, komünizm propagandası uyarıları ve komünizmle nasıl mücadele edileceği konularına odaklanılmıştır.

2.1. Komünizmi Rusya ile İlişkilendirilme Çabaları

Komünizmin Rusya ile ilişkilendirilmesi Bolşevik İhtilali’nden beri süregelen ve tarihsel Türk-Rus mücadelesine dayanan arka plana sahiptir. Tarihi düşman olarak Rusya “Moskof, Boz Ayı, Kızıl Ejderha” gibi isimlerle nitelenmiştir.⁶⁰ Komünistler ise “Kanı bozuk, sütü bozuk, dinsiz, ahlaksız, Allahsız...” gibi lakaplarla etiketlenmiştir.⁶¹ Fakat tarihi Türk-Rus düşmanlığının Türkiye’de komünizmin yayılmasına mani olacağı düşüncesi bazen eleştiri konusu olmuş ve gaflet olarak görülmüştür.⁶² Komünizm, Sovyet Emperyalizminin yayılma aracı olarak görülmüş ve bu durumdan kurtulmanın tek yolunun kızıl imparatorluk olarak nitelenen SSCB’nin ortadan kaldırılması ve esaretindeki milletlerin özgür bırakılması olduğu ileri sürülmüştür. Rus hükümetinin barış adı altında hâkimiyetinde tuttuğu milletleri iğfal ve istila ettiği, Türk milletlerini Ruslaştırdığı belirtilmiştir.⁶³ İhtilalden sonra Rusya’da yaşayan 10-15 milyon Türk’ün imha edildiği, 5-10 milyon Türk’ün de sürgün edildiği ve temerküz kamplarında işkence gördükleri dergi sütunlarına yansımıştır. Buna göre Rusların uyguladığı üç politika; sömürgecilik, Ruslaştırma, parçalayıp iskân etme idi. Bu yapılanlar komünizmin iç yüzünü göstermekteydi.⁶⁴ Nitekim 1927 yılında Rusya’daki Polit Büro’nun verdiği bir karara göre Türk gruplarının birbirinden ayrılması için kullandıkları dillerde ayrılıklar meydana getirilmesi

58 Cevat Rifat Atilhan, “Siyonizm, Komünizm ve Farmasonluğa karşı beynelmilel dünya teşkilatı”, *Sebilürreşad*, C.1, S.2, Haziran 1948, s. 54.

59 Eşref Edib, “Kara irtica, Sarı irtica, Kızıl irtica”, *Sebilürreşad*, C.4, S.91, Kasım 1950, ss. 242-247.

60 Halit Güler, “Komünizm Karşısında Türkiye’nin Durumu”, *İslamın İlk Emri Oku*, C.3, S.26, Haziran 1963, ss. 20-25.

61 Osman Yüksel Serdengeçti, “Azıttılar”, *Fedai*, C.2, S.24, Temmuz 1965, s. 3.

62 “Komünizmle Mücadeleye Davet”, *Milli Yol*, C.1, S.10, Mart 1962, s. 4.

63 Mustafa Z. Hızal, “İslamiyetin En Büyük Düşmanı Komünizm”, *İslam*, C.3, S.28, Ocak 1960, ss.110-111; Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, “Komünizm Karşısında Gençlik Terbiyesi”, *Milli Gençlik*, C.1, S.1, Ekim-Kasım 1963, s. 7.

64 Enver Tuncalp, “Komünizmin İç Yüzü”, *İslam*, C.5, S.9, Haziran 1962, s. 282.

planlanmıştı. Bu ayrılığın ilk olarak Türkiye’de gerçekleşmesi istendiğinden Türk Dil ve Türk Tarih Kurumlarına komünistlerin sızdığı ileri sürülmüştür. Bu kapsamda Türk dilinin Arapça ve Acemce kelimelerden arındırılmasına başlanmıştır. Hâlbuki aynı Arapça ve Acemce kelimeler Orta Asya Türkleri tarafından da kullanılmaktaydı. Arapça ve Acemce kelimelere karşılık olarak kullanılacak kelimeler eski Türk dilinden geliyormuş gibi gösterilecek fakat yeniden icat edilecekti. Bu planın Orta Asya’daki uygulamasında ise ilk olarak Özbek ve Tacik dilleri birbirinden ayrılmış, Taciklere Türk değil Acem oldukları söylenerek Türkçe eğitim aldırılmamış. Kazak diline Rusça karıştırılmış, Kırgızlara ise sadece Rusça eğitim verilmiştir.⁶⁵ Hilal Dergisinde de benzer hususlara değinilmiş ve komünizmin insanı eşyadan daha önemsiz bir halde gördüğü vurgulanmıştır. Cennet olarak nitelenen Rusya’nın aslında “Kızıl Cehennem” olduğu, en temel insan haklarının dahi ayaklar altına alındığı, düşünmenin kısıtlandığı, inanç özgürlüklerine engel olduğu aktarılmıştır.⁶⁶ Ayrıca 1920-1938 yılları arasında Rusya’da 35 bin caminin kapatıldığı, 100 bine yakın cami, mescit, medrese, ibadethane ve kilisenin yıkıldığı⁶⁷ bilgisi de verilerek Rusya hakkındaki algının olumsuz hale getirilmesinde çaba harcanmıştır. Başka bir yazı da bu husus üzerinde durulmuş ek olarak dini kitapların da imha edildiği ve din adamlarının katledildiği ileri sürülmüştür.⁶⁸

Milliyetçi dergilerde de Rusya bağlantısına değinilmiş, Ruslar için komünizmin karşısındaki en önemli silahın milliyetçilik olduğu fikri vurgulanmıştır. Çünkü milliyetçiler özel haklar ve bağımsızlık taleplerinde bulunmaktaydı. Bu talepler sosyalist dünyanın çıkarlarını zedelemekte, Marksizm ve Leninizm lehine mücadele eden kitlelerin karşısındaki en büyük tehlikeyi ortaya çıkarmaktaydı.⁶⁹ Milliyetçi kesimde Rusya’dan kaçmak zorunda kalan Türklerin Türkiye’ye yerleştirilebileceği fikri gündeme gelmiş, bu Türklerin tüm ülke çapına yerleştirilip komünistlerin de karşılık olarak Rusya’ya gönderilebileceği teklif edilmiştir.⁷⁰

Rusların Türkiye içerisindeki propaganda faaliyetlerinde harcanmak üzere para gönderdiği iddialarına dair yazılan bir yazıda bu kapsamda tam 44 milyon lira gönderildiği ileri sürülmüştür. İlgili yazıya göre sadece 2-13 Ekim 1962 tarihleri arasında İstanbul’da harcanması gereken bu para, Yeni İstanbul Gazetesi’nin tahrip edilmesini planlayan üç TASS (Sovyetler Birliği (Telgraf) Haber Ajansı) ajanı tarafından zimmete geçirilmiştir.⁷¹ Başka bir yazıya göre

65 Dedektif X Bir, “Vesikalarla Büyük İfşalarımız”, *Büyük Doğu*, C.21, S.7, Kasım 1964, ss. 4-5.

66 “Müslüman Türklere Karşı Komünizm Mezaliminin Bir Yenisini İfşa”, *Hilal*, C.3, S.30, Ağustos 1962, s. 9.

67 Fehmi Cumalıoğlu, “Komünizm”, *Tohum*, C.1, S.1, Eylül 1963, ss. 4-5.

68 “Komünizm Vaşeti”, *Fedai*, C.1, S.6, Ocak 1964, s. 8.

69 “Sovyetlere Göre Milliyetçilik Komünizme Karşı En Tehlikeli Silahtır”, *Milli Yol*, C.1, S.37, Ekim 1962, s. 13.

70 İbrahim Gökboro, “Doğu’nun Dardine Çare Değil Türkiye’nin Dardine Çare”, *Milli Yol*, C.1, S.37, Ekim 1962, s. 15.

71 “Nümayişler için Türkiye’de Harcadıkları Para 44 Milyon Lira”, *Milli Yol*, C.1, S.39, Ekim 1962, s. 2.

ise; Ruslar beşinci kol vasıtasıyla kendi içlerindeki Türk şehirlerini işgal etmeyi başarmışsa da Türkiye, BM’ye üye olarak ve Kore Savaşına katılarak komünizmin karşı cephesinde yer aldığını ispat etmiş ve duyurmuştu. Küba krizi sırasında da tekrarlanan bu tutum karşısında Ruslar tıpkı kendi ülkelerinde de yaptıkları gibi Türkiye’de de beşinci kol faaliyetlerini kullanmak istemiştir.⁷²

Diğer taraftan Rusya ile bağ kurmanın başka bir yolu olarak komünizmin özünün anlatılması ve Rus rejiminin komünizm olmadığını ispat edilmesi seçilmiştir. Komünizmin bilimsel olmaktan çok siyasi bir mahiyet aldığı ve komünistlerinde şuarsuzca Sovyet emperyalizminin ajanları gibi çalışıklarına dikkat çekilmiştir. Oysa komünizm ileri sürdüğü ekonomik sistem açısından diğer sosyalist doktrinlerden farklıydı. Sosyalizmde herkes çalışmasına göre karşılık alırken komünizm de herkes ihtiyacına göre karşılık almaktaydı. Rusya’da bile kolektivist bir bakış açısıyla işçiler kapitalist rejimlerdeki gibi maaşla görev yapmıştır. İşçi devlete çalışır ve fazla değer devlete kalırdı. Dolayısıyla Rus rejimi Marx’ın ileri sürdüğü sisteme uygun değildir. Nitekim Marx’ın söyledikleri de ekonomi bilimciler tarafından tekzip edilmiştir.⁷³

2.2. İç Politika Eleştirisinde Komünizmin Kullanılması

27 Mayıs askeri darbesinden sonra şekillenen CHP-AP koalisyonunun başında İsmet İnönü vardı. Her iki parti de aşırı sol ve aşırı sağ cereyanlardan korunmak konusunda anlaşmıştı.⁷⁴ Bu hükümetin kısa ömürlü olması ve 25 Haziran 1962’de dağılması üzerine AP yeni kurulacak 27.hükümette yer almamıştı. Yeni hükümetin komünizme karşı olan tavrı, muhafazakâr ve milliyetçi cephede çeşitli eleştirilere neden olmuştur. Bu eleştiriler bazen dolaylı bazen de direkt olarak görülmektedir. Özellikle CHP’lilerin komünizmi açıkça lanetlemekten çekindikleri sık sık vurgulanmıştır. Bu iddia Turhan Feyzioğlu’nun sözleriyle ispatlanmaya çalışılmıştır. Buna göre Feyzioğlu; “CHP, ihtilalci sosyalizme karşıdır” demiştir. İlgili yazıda CHP’nin direkt olarak komünizme karşı olduğunu dile getiremediği belirtilmiştir.⁷⁵ Hükümet ortaklarından olan YTP’nin temsilcisi Aydın Yalçın’ın sözlerine dayanılarak ülkede sosyalizm perdesi altında komünizmin faaliyet gösterdiği, demokratik sosyalizm denilen ideolojinin Marksizm’in kendisi olduğu ileri sürülmüştür.⁷⁶ Nitekim komünizm yasa dışı olmasaydı bile mücadele edilmesi zaruri olan bir ideoloji olarak görülmüştür.⁷⁷ Dönemin İç İşleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata’nın komünistler sıkı şekilde takip edilirken kanun gereği sosyalistler hakkında

72 Güler, *a.g.m.*, ss. 20-25.

73 Etem Demirci, “Komünizm”, *Tohum*, C.1, S.5, Şubat 1964, ss. 25-26.

74 Türkiye Büyük Millet Meclisi, *Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri*, C.3, TBMM Basımevi, Ankara, 2013, s. 1325.

75 “C.H.P. ve Komünizm”, *Milli Yol*, C.1, S.30, Ağustos 1962, s. 11.

76 “Hükümet Komünist Faaliyeti Önleyemiyor”, *Milli Yol*, C.1, S.32, Eylül 1962, s. 2.

77 Fikret Soygan, “Tehlikeye Karşı”, *Milli Yol*, C.1, S.45, Aralık 1962, s. 15.

takibat yapılamadığını belirtmesi de gündemde tutulmuştur.⁷⁸ Böylece hükümetin dolaylı olarak sosyalizm maskesi altında gizlenen komünistlere müdahale etmediği düşüncesi doğrulanmıştır. Diğer yandan bütün bu mücadelenin nedenini 1961 anayasasına bağlayan görüşlerde vardır. Osman Yüksel Serdengeçti'ye göre yeni anayasanın yapımında solcular ön plana çıktıği için sosyal devlet ve sosyal adalet kavramları anayasaya koyulmuş ve sonradan solculara dayanak olacak bir metin hazırlanmıştır.⁷⁹

Komünistlik tartışmalarının bir kısmı da Türkiye İşçi Partisi (TİP) üzerinden yürütülmüş, TİP lideri Mehmet Ali Aybar ile komünist olarak nitelenen Aziz Nesin, Orhan Arsal, Yaşar Kemal, Behice Boran, Edip Cansever, Vala Nurettin gibi isimlerin görüşleri komünistlik olarak anlaşılmıştır. Bu görüşler anayasa aykırı kanunlar olarak gösterilen 141. ve 142. maddelerin kaldırılması ve faşizmin zararsız hale getirilmesi düşüncesiydi.⁸⁰ Hatta Aybar'ın düşüncelerini içeren tebliği beş partinin yıkıcı cereyanlara karşı koymak için ortak olarak hazırladıkları tebliğe karşı olduğu için Aybar ve tebliği yayımlayan Vatan Gazetesi sorumlu müdürü bu konuda yargılanmıştır.⁸¹

Anti-komünist politikanın destekçileri olarak milliyetçi dergilerde hükümetin ilgisi olmasa da komünizm lehine yapılan her hamleye şiddetle karşı çıkmıştır. Hatta komünistlerin yargılanması için Millet Mahkemeleri kurulması önerilmiştir. Yürürlükteki kanunların ve hizmet veren adliye teşkilatının komünizmin sızmasına mani olamadığı, yaşamak isteyen milletin hayatına kast eden düşman karşısında bir şeyler yapması gerektiği vurgulanmıştır. İlgili öneride bir yerde yerleşik, memur olmayan, okur-yazar yurttaşlar içinden 12 kişinin bir hâkim ile birlikte Millet Mahkemelerinde komünistleri yargılaması önerilmiştir. Amerikan jüri sistemine benzer bu sistemde memurların ve hükümetin vatandaşları ezmesi önlenmiş olacaktı.⁸²

Türkiye Gazeteciler Sendikası Federasyonu İdari Heyeti'nin TCK'nın komünizmle ilgili olan 141. ve 142. maddelerinin kaldırılmasını istemesi komünizm karşıtı cephede tepki uyandırmıştır. Sendikaların bazılarının amacının vatani savunmak değil iç kaynaşmaları artırmak olduğu ileri sürülmüştür. Bursa, Eskişehir gibi yerlerdeki gazeteci sendikaları diğer sendikalarla ortak bir karar alarak İdari Heyeti komünizme karşı olduklarını belirtmeye zorlamış fakat bu istek kabul edilmemiştir.⁸³ Benzer durum Öğretmenler Federasyonunda

78 "Komünistler Sıkı Şekilde Takip Olunmaya Başlanacak", *Milli Yol*, C.1, S.47, Aralık 1962, s.2.

79 Serdengeçti, *a.g.m.*, s. 3.

80 "İstanbul'da Milliyetçi Gençler Solcuları Tam Bozguna Uğrattı", *Milli Yol*, C.1, S.42, Kasım 1962, s. 12.

81 "Komünistlikten Mahkûmiyetli Aybar'ın Tebliği Tahkikat Konusu Oldu", *Milli Yol*, C.1, S.39, Ekim 1962, s. 2.

82 "Komünistler İçin Millet Mahkemeleri Kurulsun", *Milli Yol*, C.1, S.4, Şubat 1962, s. 1.

83 "Solcular Komünist Faaliyetlerini Kısıcı Kanun Maddelerine Saldırıyor", *Milli Yol*, C.1, S.40, Kasım 1962, s. 2; "Komünizme Karşısız Diyemeyen Gazeteciler", *Milli Yol*, C.1, S.45, Aralık 1962, s. 2; "Komünizmi sınırlayıcı maddelerin kalkmasını isteyenlere karşı tepki", *Milli Yol*, C.1, S.41, Kasım 1962, s. 2.

da yaşanmış, federasyonun daveti üzerine toplanan Gençlik Mücadele Meclisi oturumunda yeni kurulacak komitenin komünizmle mücadele etmesi için yapılan öneri reddedilmiştir.⁸⁴ Fedai Dergisine göre bu politikanın bir yansıması da hükümet politikasında görülmüştür. Hükümetin belirlediği altı üyeden oluşan Cereyanlarla Mücadele Komitesi’nin hazırladığı rapora göre; komünizmle mücadele uzun solukluymuş ve sert kanunlara ihtiyaç yoktu. Mevcut kanunlar mücadeleyi sürdürmek için yeterliydi. Komünizmle mücadelenin asıl yolu iktisadi tedbirler alınmasından ve sosyal adaletin sağlanmasından geçmekteydi. Söz konusu haberde bu rapora şiddetle karşı çıkılmış ve ülkenin refaha ermesinin en az 20 yıl süreceği ve bu sürede komünizme karşı pasif bir mücadelenin izlenemeyeceği vurgulanmıştır. Hükümetin önce ateşi söndürmesi daha sonra nedenleri üzerinde odaklanması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca sosyal adalet sağlansa dahi komünizmin durmayacağı olası ihtilal denemelerinden de anlaşılacaktı. Dergiye göre ihtilalin belirtileri; yer yer yağmalanan topraklar, maden işçilerinin isyana teşvik edilmesi, Kızılay’da yapılan provalar, komünist filmlerinin sinemalarda gösterimi, radyolardaki yayınlar ve ihtilal şiiirlerinin elden ele dolaşması gibi faaliyetlerdi.⁸⁵ Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel ise verdiği bir demeçte Türkiye’de abartılacak bir komünizm tehlikesi olmadığını, bunu iddia edenlerin yaygaracı, sapık ve satılmış adamlar olduğunu, kime hizmet ettiklerinin belli olmadığını söylemiştir.⁸⁶

İç politikada komünizmin tartışma konusu yapıldığı yerlerden birisi de Nurculuk meselesiyle birlikte anılmasıdır. Milli Eğitim Bakanı İbrahim Ökten Nurculuğun komünizmle ilişkisi hakkında verdiği demece gelen eleştiriler üzerine bir açıklama daha yapmıştı. Buna göre Ökten; Nurculuğun komünistlik anlamına geldiğini söylemediğini fakat Nurculuk adı altında milli birliği bozmaya çalışan bir cereyanın ortaya çıktığını söylemiştir. O güne dek komünistliğin milli birliği bozucu tek cereyan olarak düşünüldüğü fakat Nurculuk adı altındaki şeriatçı cereyanın da aynı amaca sahip olduğunu ileri sürmüştür. Ökten’e göre her iki cereyan da dışarıdan beslenmekte, bu iki zıt cereyan birbiri ile haberli ya da habersiz olsun gizli yollardan ülkeye sızma konusunda işbirliği içerisinde bulunmaktaydı.⁸⁷ Sebilürreşad’daki bir yazıya göre hükümet dairelerinden biri mensuplarına tamimler göndererek Irkçılık, Turancılık ve Nurculuk hareketlerine katıyen müsamaha gösterilmemesini ve faşistlerin üstesinden gelinmesini bildirmişti. Yazar ise özellikle Nurculuğun ne olduğu konusunda bir açıklama yapılmasını istemiş ve komünizme karşı neden tehlike işareti verilmediğini sormuştur.⁸⁸ Hükümetin komünizme karşı ne düşündüğü sorusu ön plana çıkmıştır.⁸⁹

84 “Niçin Komünizmle Mücadele Edilmeyecek”, *Sebilürreşad*, C.15, S.354, Mayıs 1964, s. 58.

85 “Zararlı Cereyanlarla Mücadele Komisyonu Yanlış Yoldadır”, *Fedai*, C.2, S.24, Temmuz 1965, s. 11, 19.

86 Serdengeçti, *a.g.m.*, s. 3.

87 “Nurculuk-Komünistlik”, *Sebilürreşad*, C.15, S.354, Mayıs 1964, s. 56.

88 Cevad Rifat Atilhan, “Nurculuk-Farmasonluk-Komünizm”, *Sebilürreşad*, C.14, S.386, Mayıs 1962, s. 171.

89 “Komünizm Cereyanına Karşı Hükümetin Ne Düşündüğü Hakkında Bir Soru”, *Sebilürreşad*, C.15, S.354, Mayıs 1964, s. 59.

2.3. Komünizmin Din Karşıtlığı Yönünün Öne Çıkarılması

Muhafazakâr ve milliyetçi dergilerde en çok kullanılan argümanlardan birisi de komünizmin din karşıtlığı yönüdür. Marksistlerin materyalist felsefesi görünenlerin dışında hiçbir varlık olmadığını ileri sürmüş ve Allah'ı reddederek her varlığın maddeden teşekkül ettiğini yaratılışın ilahi bir olay değil tesadüf olduğunu söylemiştir.⁹⁰ Marksizm'in dinin insan tarafından yaratıldığı ve toplumun sınıflara ayrılmasından sonra icat edildiği iddiası yalanlanmıştır. Dinlerin insanın ortaya çıkışı ile başladığı ve o sıralarda insanların komünistlerin de söylediği gibi sınıfsız şekilde yaşadıkları bilinmekteydi. Dolayısıyla aslında Marksistler kendi kendilerini tekzip etmekteydiler.⁹¹ Marksizm'den faydalanan milletlerden biri olan Ruslar ancak İkinci Dünya Savaşı sırasında Alman taarruzları karşısında zor duruma düştüklerinde dine karşı mücadelelerini gevşetmişlerdi. Allahsızlar Birliği⁹² denilen teşkilat ve dinsizliği yayan neşriyatlar kapatılmıştı. Ortodoks Baş Piskoposu patrikliğe yükseltilmiş ve Stalin'in huzuruna kabul edilmişti. Moskova Radyosunda dini yayınlar yapılmaya başlanmış ve halkın dua etmesi istenmişti. Müftülük de kurulmuş, nihayet 1943 yılı Eylül ayında bir beyanname ile din serbest bırakılmıştır. Fakat bu devir uzun sürmedi ve savaş bittiğinde 1946 yılında İslamiyet'e karşı yeni bir harp başlatıldı. Allahsızlar Teşkilatı yeniden açılarak silahlandırılmış, din karşıtı neşriyat yine ortaya çıkmıştır. Ruslar İslamiyet'i Sovyetleri içinden yıkmak için tehlikeli bir silah olarak görüyorlardı.⁹³ Bu düşünce Müslümanlar içinde doğru kabul edilmiştir. Müslümanların komünizme karşı mücadelesinin komünistlere zarar verdiği ileri sürülmüştür.⁹⁴ Rusların aynı bakış açısı İslamiyet kadar sert olmasa da Hristiyanlık için de geçerlidir. Marksizm'in bu ülkedeki 42 yıllık uygulamasından sonra dini esaslar gençlerin zihninden çıkmış, kiliselere sadece yaşlılar gider olmuştur. Sovyet Rusya vatandaşlarının çoğu için sosyalizmin başarısı İsa'nın zaferinin yerine geçmişti. Ortodoks kiliseler sadece Pazar günleri kalabalık görülürdü. Nitekim ülkede sadece 100 civarı kilise kalmış diğerleri tahrip edilmiştir. Katolikler daha ağır bir baskı altındaydılar. Rus hükümeti Katolik kiliselerini Vatikan'ın fesat yuvaları olarak görmüştür. Diğer yandan Yahudiler akşam saat 5'ten sonra Moskova'da ayakta kalabilen 15 civarında havranın en büyüğünde toplanıp ibadet ederlerdi. Müslümanlar içinse Moskova'da bir cami bulabilmek çok daha zordu. Sadece altı cami kalmıştı.⁹⁵ Ayrıca ibadet yerlerinin kısıtlanmasının yanı sıra Müslümanlar için açık ibadet

90 Cumaloğlu, "Komünizm", Eylül 1963, ss. 4-5.

91 Şinasi Siber, "İslamiyet ve Komünizm", *Hilal*, C.3, S.29, Temmuz 1962, s. 7.

92 Bu teşkilat Allaha inanan herkesi yobaz ve gerici ilan ediyordu. Ayrıca Kırgızistan'da "Ateist Üniversitesi" adıyla bir üniversite bile kurulmuştu. Bilal Hakim, "İslam Alemine Karşı Komünizm Taktiği", *Büyük Türkeli*, C.1, S.4, Haziran 1962, ss. 8-9.

93 Mustafa Z. Hızal, "İslamiyetin En Büyük Düşmanı Komünizm", *İslam*, C.3, S.29, Şubat 1960, s. 149.

94 "Komünizm", *Müslüman Sesi*, C.15, S.233, Ocak 1963, s. 6.

95 "Komünizm ve Din", *Sebilürreşad*, C.13, S.306, Mart 1960, ss. 95-96.

etmek de yasaklanmıştı. Sovyet hâkimiyeti altında yaşayan milletlerin dinden tecrit edilerek ahlak ve ümitlerini yıkmak hedeflenmişti.⁹⁶

Din hürriyetinin yok edilmesi, Rusya’da hiç kimsenin dininin gereklerini düzgünce yerine getirememesine yol açmıştı. İbadethaneler ve kutsal yerler yasaklanmış ya da ahlaksız mekânlar haline dönüşmüştür. Tüm bunlara rağmen komünizme karşı duracak tek kuvvetin İslamiyet olduğu fikri ileri sürülmüştür.⁹⁷ Komünizm ejderi ancak iman yoluyla yenilebilirdi. Bu zararlı ideolojiden korunmak için maddi refah değil Allah’a, ahirete, ölümden sonra dirilip hesap vermeye inanmak gerekliydi. Zaten İslam aynı zamanda sosyal adalet ve toplumsal kurallar getiren bir kanundu. Sadece ahirete değil dünyevi hayatı da şekillendirici bir yönü vardı. Kimsenin zulme ve haksızlığa uğramasına müsaade etmezdi.⁹⁸ Ruslar, kendi görüşlerini yaymak için yapılması gerekenlerden birisini de dini inançları yıkmak olarak belirlemişlerdi.⁹⁹ Bu düşünce çerçevesinde sadece ibadet yerlerine değil İslamiyet’in uygulama esaslarına da karışmışlardır. Mesela Müslüman çocukların sünnet ettirilmeleri yasaklanmış, buna engel olabilmek için çok ağır tehditler koyulup uygulamaya geçirilmiştir.¹⁰⁰

İslam’ın dünyevi esasları üzerinden komünizmle yapılan kıyaslamalar da ilgili yayınlarda görülmektedir. Bunlardan birinde komünizmin mülkiyet karşıtlığının aksine İslam’ın ferdi mülkiyeti ve mirası tanıdığı vurgulanmıştır. İslam’da birisinin malını kamu yararına da olsa kendi isteği olmadan ve bedelini ödemedi almak gasp sayılmaktadır. Zenginliğin tek elde toplanmasını İslamiyet’te uygun görmemiş ve zekat uygulamasını öne çıkarmış, ayrıca faiz ve hırsızlığı yasaklamıştır. En önemlisi de İslam’da sınıf ayrımının olmayışı herkesin eşit olduğu bahsidir. İslamiyet küfrü, lüksü, israfı ve diktatörlüğü men etmiştir. İslam dini anne ve babanın çocuklarına tahsil, terbiye ve dini telkin etmeleri konusunda görev vermiştir. Komünist yönetimlerde kadın ve erkek çalıştığı için çocuklar devlet tarafından büyütülürdü ve ailelerin çocukları istedikleri gibi yetiştirmeleri, dini eğitim vermeleri mümkün değildi.¹⁰¹

96 Hızal, “İslamiyetin En Büyük Düşmanı Komünizm”, Ocak 1960, ss. 110-111.

97 “Komünizm İletine Karşı En Müessir Tedbir Ruhlara İslamiyet Aşısı Zerketmekle Alınır”, *İslam*, C.6, S.63, Aralık 1962, s. 69; “İslam Zaviyesinden Komünizm”, *Sebilürreşad*, C.15, S.355, Haziran 1964, ss. 68-69.

98 Fehmi Cumaloğlu, “İslam Komünizmin Panzehiridir”, *İslam*, C.8, S.8, Mayıs 1965, ss. 251-254; Bahattin Çökay, “Bu Vatanda Köpekler Havlayamaz”, *Milli Yol*, C.1, S.48, Aralık 1962, s. 7; Muhsin İlyas Subaşı, “Komünizm ve İslamiyet”, *İslamın İlk Emri Oku*, C.3, S.28, Ağustos 1963, s. 22.

99 Fehmi Cumaloğlu, “Komünizm”, *Tohum*, C.1, S.2, Kasım 1963, ss. 7-8.

100 “Müslüman Türklere Karşı Komünizm Mezaliminin Bir Yenisini İfşa”, s. 9.

101 Fehmi Cumaloğlu, “İslam Komünizmin Panzehiridir”, *İslam*, C.8, S.9, Haziran 1965, ss. 275-280; Fehmi Cumaloğlu, “İslam Komünizmin Panzehiridir”, *İslam*, C.8, S.10, Temmuz 1965, ss. 317-318; Fehmi Cumaloğlu, “İslam Komünizmin Panzehiridir”, *İslam*, C.8, S.11, Ağustos 1965, ss. 342-345.

2.4. Bir Propaganda Aracı Olarak Komünizm ve Komünizmle Mücadele Yolları

Komünizm Türkiye için Bolşevik İhtilalinden günümüze kadar zaman zaman düşük ama çoğunlukla yüksek perdeden dile getirilen bir tehlikeydi. Çoğu zaman kadın, çocuk, mal-mülk ve servetten herkesin eşit olarak faydalanacağı bir akım olarak tanımlanıyordu.¹⁰² Komünistlerin ideolojilerini yayma usulleri muhalefet maskesi altında hükümeti yıpratmak, halkı meşru iktidarlara karşı isyan ettirmek, yalan, iftira, tezvir, bozgunculuk, fesat ve tahrik ile toplumu birbirine düşürmek ve sınıflara ayırmaktı. Bu faaliyetlerinin sonucunda milli bütünlüğü bozmak, dini inançları yıkmak, örf ve adetleri parçalamak, vicdanlarda şüphe uyandırmak ve ihtilale vasıta hazırlamak gibi hedefleri vardı.¹⁰³ Daha açık ve özgürce propagandası yapılan sosyalizmden farkı ise tekâmül yoluyla değil ihtilal yoluyla vakit kaybetmeksizin üretim araçlarının genel kullanıma tahsis edilmesi olarak görülmüştür.¹⁰⁴ Bu fikir akımının ülkeyi Rusya'nın uydusu haline getireceği, bağımsızlığın, maddi, dini, ahlaki ve kültürel özgürlüğün kaybedileceği endişesi hâkimdi. Tehlikeler karşısında Türk vatandaşının özellikle Türk gençliğinin uyanık tutulmasına yönelik faaliyetler gerek örgütlü gerekse örgütsüz olarak birçok alanda kendini göstermiştir. Komünizmi lanetleyen mitingler yapılmış, sol ideolojileri yaydığı düşünülen basın-yayın organları tahrip edilmiş, solcu oldukları düşünülen akademisyenler dâhil kamu personelleri görevlerinden uzaklaştırılmış, solcu yazılar yazan şairler, yazarlar ya da herhangi bir kimse propaganda yapmaktan tutuklanmış, anti-komünizmi ilke edinen basın-yayın organları, dernekler ve cemiyetler kurulmuştur. Komünizm korkusu Türk hukukunu, Türk Ceza Kanunlarını, Matbuat Kanunu hatta sıkıyönetim kanunlarını bile şekillendirici etki yapmıştır.¹⁰⁵ TBMM'de dahi Komünizmle Mücadele Komitesi adında bir komite vücuda getirilmiştir. Bunun gibi örneklerin sayısı daha da artırılabilir.

1960-1965 yılları arasında da komünizmin ne olduğunu anlatan yazıları, komünizmle nasıl mücadele edileceğini yazan yazılar izlemiştir. Bu çerçevede bazen 24 Ağustos 1962 tarihli Milli Yol dergisinde olduğu gibi çeviri yazılara da yer verilmiştir. J.Edgar Hoover'ın bir eserinden yapılan çeviride komünistlerin açık ve gizli faaliyetleri birlikte yürüttüğü, söz hürriyetini ve demokrasiyi savundukları, okullar gibi hassas yerlere örgüt elemanları yerleştirdikleri belirtilmiştir.¹⁰⁶ Robert W. H. Welch'ten çevrilen başka bir yazıda komünist olanların bu yolu seçmelerindeki nedenler sorgulanmıştır. Buna göre komünistler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır:

102 Cumaloğlu, "İslam Komünizmin Panzehiridir", Haziran 1965, ss. 251-254; "Komünizm İletine Karşı En Müessir Tedbir Ruhlara İslamiyet Aşısı Zerketmekle Alınır", s. 69.

103 Cumaloğlu, "Komünizm", Kasım 1963, ss. 7-8.

104 M. Lütfi İkiş, "Sosyalizm Modası ve Komünizm Vebası", *Hilal*, C.3, S.31, Eylül 1962, s. 9.

105 Bkz: Engin Çağdaş Bulut, "İdeolojinin Türk Hukukuna Yansıması: Komünizm Örneği (1923-1960)", *Gazi Akademik Bakış*, C.14, S.27, Ankara, 2020, ss. 61-81.

106 "Komünistlerin Yeraltı Çalışmaları", *Milli Yol*, C.1, S.30, Ağustos 1962, ss. 8-11.

Gözü yıldızlarda olanlar – ekonomik sıkıntıların sosyalizmle çözüleceğini sananlar

Yalnızlık acısı çekenler - komünistliği hayatlarını dolduracak gaye olarak görenler

Gösteriş ve methedilmek isteyenler – diğer insanlardan üstün görünmek, “aydın” ve “ilerici” etiketine sahip olmak isteyenler

Kıskanç olanlar

Kin güdenler

İstemeyerek işbirliği yapanlar

Günlük menfaat peşinde koşanlar.¹⁰⁷

Komünizm tehlikesi karşısında muhafazakâr ve milliyetçi dergilerde yer alan yazıların hedef kitlesi çoğunlukla gençler olmuştur.¹⁰⁸ Okullarda açıkça komünizm propagandası yapıldığı, memleketin ve Türk gençliğini geleceği için kızıl mikropların hızla ortadan kaldırılması gerektiği vurgulanmıştır. Komünizm illetinden korunabilmek için tek çarenin gençlere milliyetçilik ve mukaddesatçılık aşısı yapmak olduğu ileri sürülmüştür.¹⁰⁹ Oysa Cumhuriyet Gazetesinde milliyetçilik ve mukaddesatçılık aleyhinde çıkan yazılar çıkmakta ve eleştiri konusu olmaktadır. Aşırı solcuların eskiden beri bu gazetede istihdam edildiklerinin bilindiği söylenmiştir. Nitekim ilgili yazıya göre Cumhuriyet Gazetesinde düzenlenen bir yarışmada Fakir Baykurt’un “Yılanların Öcü” adlı romanının birinci, Yusuf Atılgan’ın romanının ikinci seçilmesi bu durumu göstermekteydi. Ayrıca Cumhuriyet Gazetesinde yayımlanan “Türkiye’nin Kurtuluş Yolu: Sosyalizm” başlıklı yazı suç vasfı taşımaktaydı. Bu nedenle makalenin yazarı ve sorumlu müdürü tutuklanmıştı.¹¹⁰ Diğer yandan devlet konservatuarları ve hükümet radyolarında komünistler bulunurken milliyetçilerin ise susturulup hapse atıldığı ileri sürülmüştür. Kitapçılarda “Moskof” hayranı kitaplar olduğu, vitrinlerde orak-çekiç resimlerin yer aldığı belirtilmiştir.¹¹¹ Gençleri komünizm karşısında korumanın diğer bir yöntemi de mutlak adalet, eşitlik ve gerçek yerine görece adalet, eşitlik ve gerçeğe inanmalarını sağlamaktır.¹¹²

İncelenen dergilere göre Türk gençliğinden sonraki hedef kitlelerden birisi de Türk işçisidir. Aralık 1962’de Ankara’daki Tandoğan meydanında yapılan işçi mitingde komünizm ve sosyalizm perdesi altında kızıl propaganda yapanların lanetlendiği dergilere yansımıştır. Bu mitingde “Moskof” ve “Moskof uşaklarına” karşı oluşan kin ve nefreti anlatan pankartlar açılmış, ölüm

107 “İnsanlar Neden Komünist Olur?”, *Milli Yol*, C.1, S.24, Temmuz 1962, ss. 8-10.

108 Örnek için bkz: Sedat Çalışkan, “Gençler! Uyanalım”, *Milli Yol*, C.1, S.37, Ekim 1962, s. 15.

109 “Kızıl İlet”, *Milli Yol*, C.1, S.45, Aralık 1962, s. 15.

110 “Cumhuriyet Gazetesinde Komünizm Propagandası”, *Milli Yol*, C.1, S.48, Aralık 1962, s. 6.

111 “Komünizm Tehlikesi ve Çağrı”, *Milli Yol*, C.1, S.42, Kasım 1962, s. 15.

112 Prof. Fındıkoğlu, “Komünizm Karşısında Gençlik Terbiyesi”, *Milli Gençlik*, C.1, S.1, Eylül 1963, s. 4, 17.

sloganları atılmıştır.¹¹³ Bu miting sonrası yayımlanan gazetelerin manşetlerine muhafazakâr bir dergide dikkat çekilmiş ve komünizmle olan mesafeleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tek tek sayılan gazete manşetlerine bakıldığında; Yeni İstanbul, Yeni Sabah, Dünya, Hareket, Adalet gibi yayınlarda on binlerce kişinin mitinge geldiği belirtilmiştir. Son Havadis, Vatan, Tasvir, Milliyet, Tercüman, Akşam, Zafer ve Ulus gibi gazeteler olayları olduğu gibi yansıtmış, Hürriyet ve Cumhuriyet ise önemsemeyerek daha küçük ya da daha farklı açıdan bakılan haberler yapmışlardır.¹¹⁴

Komünistlerin propaganda yaparken dini kullanmaları da dikkat çekilen konulardan biri olmuştur. İnsanların en az soruyla en kolay kabul ettikleri şeyin din olduğu komünistlerin dikkatini çekmiş ve bu ideoloji kendini bir din gibi pazarlamak istemiştir. İnsanoğlunun din ihtiyacı yerine komünizm sunulmuştur. Bu amaç doğrultusunda da komünistler en çok eğitim teşkilatı, basın teşkilatı ve işçi teşekküllerine sızmaya çalışmıştır.¹¹⁵ Osman Yüksel Serdengeçti bir yazısında komünizmin hiçbir zaman sokaklarda tertiplenen mitinglerde “kahrolsun komünizm” diye bağırlarak yenilemeyeceğini belirtmiştir.¹¹⁶ Türklerin komünizme karşı olan nefret duyguları meseleleri iyice inceleyememe tehlikesini ortaya çıkarmıştır. Komünizmin mili ve manevi birliği bozmak, azınlıklarda ırksal farkındalıklar oluşturmak gibi amaçları alenen anlaşılmıştır. Bu ideoloji iktisadi bir hareket olmaktan çıkıp ihtilalci bir hal almıştır. İnsanı bir robot vasfına sokmak isteyen komünizmin susturulması gerekmektedir. Fakat komünizm sadece kendi ismi altında propaganda yürütmemiştir. Bir ülkede hangi fikri akımlar popüler ise onun gibi görünüp yayılıyordu. Örneğin Türkiye’de Atatürkçülük adı altına gizlenerek ortaya çıkmıştır.¹¹⁷ Komünizm mikrobuyla mücadele etmenin en iyi yolu düşmanın mahiyetini, nüfuz alanlarını, etki derecesini bilmekle olabilirdi. Bu nedenle Almanya’da anti-komünist bir kuruluş olan Sovyetler Birliğini Öğrenme Enstitüsü kurulmuştu. Daha önce SSCB istilası altında bulunan milletlerden çoğunluğu Türk olan 47 üyesi vardı. Bu enstitü komünizmin iç yüzünü anlatan Almanca, İngilizce, Fransızca, Arapça ve Türkçe yayınlar neşretmiştir. Bunlardan Türkiye’deki Dergi isimli bir mecmuadır.¹¹⁸ Ayrıca komünizmin sanat ile olan ilişkisi de bu dönemde irdelenmiştir. Komünistlik ve tarihsel materyalizm için güzel sanatlar bir propaganda aracıdır. Bazı komünist bestekârların eserlerinde Marksizm’in açık ya da kapalı propagandası yapılmıştır. Yahudi asıllı bir grup tiyatro yazarları da bu yönde çalışmıştır. Komünizm yanlısı eserlerde kaderciliği ve tek tanrıyı reddeden bir bakış açısı mevcuttur.¹¹⁹

113 “Türk İşçisinin Kızılara Sillesi”, *Milli Yol*, C.1, S.48, Aralık 1962, s. 8.

114 “22.12.1962 Günü Ankara’da Komünizmi Telin Mitingi”, *İslam*, C.6, S.63, Aralık 1962, ss. 78-79.

115 Müslümoğlu, “Din ve Komünizm”, *Hilal*, C.4, S.37, Mart 1963, ss. 8-9.

116 Osman Yüksel Serdengeçti, “Komünizme Karşı Mücadele”, *Serdengeçti*, S.33, Temmuz 1962, s. 6; Müslümoğlu, “Biz ve Komünizm”, *Hilal*, C.3, S.36, Şubat 1963, s. 9.

117 Halis Ayhan, “Mücadeleye Davet”, *İslamın İlk Emri Oku*, C.2, S.6, Haziran 1962, s. 21, 25.

118 Tuncalp, *a.g.m.*, s. 282.

119 Mihriddin Cenani, “Sanat ve Komünizm”, *Tohum*, C.1, S.8, Mayıs 1964, s. 23.

Din üzerinden yapılan propagandalarla birlikte bazı yanılıya düşen kişilerin hem Marksist hem Müslüman olabileceğini sanması karşı çıkılması gereken bir durum olarak görülmüştür. Moskova Radyosunda yapılan Arapça neşriyatta dünya kardeşliği telkin edilirken İslam’ın ise ilim dışı ve saçma olduğu iddia edilmiştir. Aşkabat Radyosunda ise İslam gerici bir kuvvet olarak görülmüş, komünizmin inşa edilmesine engel teşkil ettiği belirtilmiştir. Dolayısıyla hakiki Müslüman komünist olamazken, hakiki komünistte Müslüman olamazdı. Yaşlılar çoğunlukla İslamiyet ile bağlarını sürdürürken, gençler ise SSCB’nin tanrısız ideolojisine meyilliydi.¹²⁰ Ortodoks Fener Rum Patrikhanesi de bu dönemde komünizmi desteklemiş, düzenlediği bir konferansa hür kiliseler yerine komünizm işgali altındaki kiliseler davet edilmiştir. Bu tutumun amacı “demir perde” denilen Sovyet rejimi altında din hürriyeti olduğuna ikna çabasıydı.¹²¹ Fakat manevi temelleri olmayan tüm ideolojiler gibi komünizm de az ömürlü olacak, er ya da geç kesinlikle yıkılacaktı. Komünizm düştüğünde, hür dünyanın müşterek refahı başlamış olacaktı.¹²²

Komünizmle mücadele zaman zaman tek bir bireye indirgenmiş, bu tek düşman da çoğu zaman Nazım Hikmet olmuştur. Bu kapsamda Mekke’de yayımlanan bir gazetede Nazım Hikmet’e övgüler görülmesi üzerine gazeteye bir mektup yazılarak Nazım Hikmet’in komünizm yolunda çalışan, komünist memleketlerde yaşayan, bu ideoloji yüzünden müebbet hapis yemiş ve aflu çıkıp Rusya’ya kaçan biri olduğu bildirilmiştir. Ayrıca Nazım’ın İslam dininden dönen, vatan bilmez ve milliyet tanımaz yönü de ön plana çıkarılmıştır. Hakaretimiz bir takım cümlelerde yer alan mektubun müellifi İslam dergisi sahibi Kemaleddin Şenocak iddialarını ispatlamaya hazır olduğunu da eklemiştir.¹²³ Nazım Hikmet’in ülkede herhangi birisi tarafından övülmesi dahi tahammül edilemez bir durumdu. Böyle bir durum çoğu zaman komünistlikle ilişkilendirilmiştir.¹²⁴

Komünizmle fikri yönden mücadele etme düşüncesi hükümetçe de desteklenmiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında milliyetçi dergilerin sayısında ve etkinliğinde görülen artış böyle bir politikanın sonucuydu. 1960’lı yıllarda da milliyetçilik, ırkçılık ve faşistlik gibi cereyanların faaliyetleri kanun çerçevesinde vatandaşların komünizme karşı koyması olarak görülmüştür.¹²⁵ Bu amaçla inisiyatif alan bazı milliyetçi gruplar komünizmle başa çıkabilmek için milliyetçi yayınları bedelsiz olarak dağıtmaya başlamıştır.¹²⁶ Bazen yazılan yazılarda bir fikir ileri sürmekten çok hakaretimiz ve aşağılayıcı ifadeler kullanılmıştır. Milli

120 Murad Terek, “İslam Zaviyesinden Komünizm”, *Sebilürreşad*, C.15, S.355, Haziran 1964, ss. 68-69.

121 Elvir Romanovalı, “Patrikhane ve Komünistler”, *Milli Yol*, C.1, S.16, Mart 1962, s. 10.

122 İbnütayyar Semahaddin Cem, “Tarihi Maddeciliğin Yıkılışı, Komünizm’e Reddiye”, *İslam*, C.6, S.63, Aralık 1962, ss. 83-84.

123 “Komünist Faaliyetine Dair”, *İslam*, C.5, S.9, Haziran 1962, s. 281.

124 “Evvelce Nazım Hikmet’i Şimdi de Komünizmi Övmüş”, *Milli Yol*, C.1, S.42, Kasım 1962, s. 12.

125 “Komünistler Sıkı Şekilde Takip Olunmaya Başlanacak”, s. 2.

126 “Komünizmle Mücadeleye Davet”, s. 4.

Yol Dergisinde çıkan “Bozkurt ve Kızıl Köpek” hikâyesi bunlardan birisidir. Bu hikâyede bozkurt özgür olarak anlatılırken kızıl köpek bir parça kemik için hürriyetini satanlar arasında gösterilmiştir.¹²⁷ Fakat bu mücadele her zaman yazınsal yollardan yürütülememiş kaba kuvvet de kullanılmıştır. Örneğin komünistliğin iyi olduğunu anlatan ve milliyetçileri gerici ve yobaz olarak niteleyen bir öğrenci linç edilmek istenmiştir.¹²⁸ Komünizmden kurtulmanın tek yolunun kuvvetle saldırmak, suratına tükürmek, yumruğu tepesinden eksiltmemek, namuslu insanlardan ayırmak ve yalnız bırakmak olarak görenler de olmuştur.¹²⁹

Sonuç

Türkiye’de komünizm Milli Mücadele döneminden beri ciddi anlamda tartışılmalı ideolojilerden biri olmuştur. Bağımsızlık mücadelesi verildiği dönemde Rusların yardımına olan ihtiyaçtan dolayı komünistlik olarak nitelenen Bolşevik düşüncesine zaman zaman ılımlı yaklaşmış hatta bu düşünceyi kontrol altında tutabilmek için resmi bir komünist partisi dahi kurulmuştu. Savaştan zaferle ayrılan Türkiye’de cumhuriyet rejiminin kurulmasından sonra ise komünizmle daha planlı ve istikrarlı bir mücadele başladı. Komünistler sık sık takibata uğrayarak tutuklanmış çoğu zaman da hafif cezalar verilmiştir. Fakat Atatürk’ün hastalanması ve ölmesinden sonra cezalar ağırlaşmış, Demokrat Parti döneminde idam cezasına kadar varmıştır. Bunun tek istisnası 1941-1944 yılları arasındaki kısmi serbestlik dönemidir. Bu dönemde komünizmle mücadele etme amacıyla anti-komünist olan milliyetçi yayın organları çoğalmıştır. Komünizm, devletlerin uluslararası ilişkilerinde de belirleyici olmuş, Türkiye dış yardımları alabilmek ve Batı Bloğuna katılabilmek için komünistlerle savaşmak üzere Kore’ye asker göndermiştir. 1960 askeri darbesinden sonra daha özgürlükçü bir anayasanın ortaya çıkmasıyla sol düşünceler üzerindeki baskı azalmıştır. Buna rağmen Türk Ceza Kanunlarının komünizmi suç sayan maddeleri yürürlükte kalmaya devam ettiği için komünizm propagandaları çoğu zaman sosyalizm gibi farklı ideolojiler altında yürütülmüştür. 1960-1965 yılları arasında yürütülen tüm komünizm propagandalarına karşı, Müslüman ahaliyi, Türk gençliğini, Türk işçisini ve hükümetleri uyanık olmaya teşvik eden muhafazakâr ve milliyetçi dergiler yayımlanmıştır. Bu çalışmada incelenen dergilere göre anti-komünist yazıların dört başlık altında yoğunlaştığı görülmüştür.

SSCB’nin yıllar boyunca izlediği yayımcı politika, Orta Asya Türkleri üzerindeki Rus hâkimiyeti ve Osmanlı Devleti’nden kalan tarihi Rus düşmanlığı gibi nedenlerle komünizm Ruslarla özdeşleştirilmiş ve bu ideolojiden bahsedilirken çoğu kez Ruslarla bağ kurulmuştur. İç politika da

127 Yalçın Çakıcı, “Bozkurt ve Kızıl Köpek”, *Milli Yol*, C.1, S.38, Ekim 1962, s. 15.

128 Kemal Akuzum, “Komünist Bir Öğrenci Linç Edilmek İstendi”, *Milli Yol*, C.1, S.37, Ekim 1962, s. 12.

129 “Hür İnsanlar Uyanımız”, *Fedai*, C.2, S.24, Temmuz 1965, s. 4.

ise muhafazakâr ve milliyetçi kitlelerin geçmişten gelen izlere sahip olduğu ve geçmişte yaşananların onları daha fazla tedbir almaya ittiği hissedilmektedir. Özellikle komünizme karşı olan 141. ve 142. kanun maddelerini sıkıca savunma hatta bu ağır maddelere dahi güvenmeme gibi bir durum söz konusudur. Nazım Hikmet’in affı meselesinin yarattığı gibi bazı sarsıntılar nedeniyle Türk yargı sistemine olan güvensizlik, hükümetin sıkça uyarılmasına yeni yargılama metotlarının önerilmesine yol açmıştır. Daha çok muhafazakâr dergilerde görülen fakat milliyetçi dergilerde de sıklıkla yer alan komünizmin din karşıtı olması durumu da yazıların yoğunlaştığı bir diğer alandır. Bu başlık altında İslam’ın esaslarının uygulanabilmesine Rusların müdahale etmesi, komünistlerin kadın ve mal ortaklığı üzerinde durup ahlaki esasları bozucu etki yapması ile çocukların yetiştirilme meselesine değinilmiştir. Diğer yandan asıl dikkat çekici olan husus İslam’ın komünizme karşı tek silah olduğunu vurgulamak da ısrarcı olunmasıdır. Rusların da bunun farkında olduğu ve bu nedenle İslam ile mücadele içerisinde oldukları fikri ileri sürülmüştür. Son olarak ilgili dönemde en çok üzerinde durulan konu komünizm propagandası ve bununla mücadele etme yolları olmuştur. Bu konuda da İslam’ın öncü silah olarak kullanılabileceği düşüncesinin yanında, komünizmi yenmek için tanımak gerektiği, sadece lanet mitingleriyle komünizmle mücadele edilemeyeceği fikri de ön plana çıkmıştır. Kanunların yürütülemediği yerlerde ise kaba kuvvetle komünistlerin yok edilebileceğini savunan yazılar da görülmüştür. Bu konuda dikkat çekilen bir diğer husus ise komünistlerin Atatürkçülük adı altında faaliyet yürütebileceği iddiası olmuştur.

KAYNAKÇA

I. Resmi Yayınlar

Türkiye Büyük Millet Meclisi, *Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri*, C.3, TBMM Basımevi, Ankara, 2013.

Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, *Tarih IV Türkiye Cumhuriyeti*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1931.

II. Süreli Yayınlar

Büyük Doğu

Büyük Türkeli

Fedai

Hilal

İslam

İslamın İlk Emri Oku

Milli Gençlik

Milli Yol

Müslüman Sesi

Sebilürreşad

Serdengeçti

Tohum

Yön

III. Kitaplar

- ARON, Raymond, *Main Currents in Sociological Thought-I*, Anchor Books, New York, 1989.
- BORA, Tanıl, *Türk Sağının Üç Hali Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslamcılık*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.
- DEMİREL, Tanel, *Türkiye’nin Uzun On Yılı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2016.
- EAGLETON, Terry, *İdeoloji*, Çev. Muttalip Özcan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996.
- EROĞUL, Cem, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Yordam Kitap, İstanbul, 2014.
- GADDİS, John Lewis, *Soğuk Savaş Pazarlıklar, Casuslar, Yalanlar, Gerçek*, Çev. Dilek Cenkçiler, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2015.
- GİRGİNOV, G. ve MSHVENİERADZE, V., *Günümüzde Anti-Sovyetizm Anti-Komünizm*, Çev. K. Nural, Bilim Yayınları, İstanbul, 1978, s. 40, 61.
- GÜLDAL, Mehmet, *Soğuk Savaş Döneminde Türkiye’deki Komünizmle Mücadele Dernekleri*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- HEYWOOD, Andrew, *Siyasi İdeolojiler*, Çev. Ahmet K. Bayram vd., Adres Yayınları, Ankara, 2013.
- HOOK, Steven W. ve SPANIER, John, *Amerikan Dış Politikası İkinci Dünya Savaşından Günümüze*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2016.
- KILIÇ, Murat “Allah, Vatan, Soy, Milli Mukaddesat” *Türk Milliyetçiler Derneği (1951-1953)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.
- LENİN, V. İ., *Ne Yapmalı?*, Çev. Muzaffer Erdost, Sol Yayınları, Ankara, 2004.
- MCLELLAN, David, *İdeoloji*, Çev. Barış Yıldırım, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009.
- MEŞE, Ertuğrul, *Komünizmle Mücadele Dernekleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.
- _____, *Mukaddesatçı Ant-Kemalizm İslamcılarının Atatürk ve Cumhuriyet Algılarının Sosyolojisi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2023.
- ÖRNEK, Cangül, *Türkiye’nin Soğuk Savaş Düşünce Hayatı Antikomünizm ve Amerikan Etkisi*, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2015.
- STALİN, *Diyalektik Materyalizm ve Tarihsel Materyalizm*, Çev. Zeynep Seyhan, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara, 2009.

ŞİMŞEK, Abdulazim, *Komünistin Eşkali Türkiye’de Antikomünizm (1945-1971)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2021.

MARDİN, Şerif, *İdeoloji, İletişim Yayınları*, İstanbul, 2013.

TAŞKIN, Yüksel, *Anti-Komünizmden Kürselleşme Karşıtlığına Milliyetçi Muhafazakar Entelijansiya*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2021.

TUNAYA, Tarık Zafer, *Türkiye’de Siyasal Gelişmeler (1876-1938)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003.

TUNÇAY, Mete, *Türkiye’de Sol Akımlar (1908-1925)*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1978.

IV. Makaleler

AKGÜN, Birol ve ÇALIŞ, Şaban H. “Tanrı Dağı Kadar Türk, Hira Dağı Kadar Müslüman Türk Milliyetçiliğinin Terkibinde İslamcı Doz”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Milliyetçilik*, C.4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.

AKUZUM, Kemal, “Komünist Bir Öğrenci Linç Edilmek İstendi”, *Milli Yol*, C.1, S.37, Ekim 1962.

ATILHAN, Cevad Rifat, “Nurculuk-Farmasonluk-Komünizm”, *Sebilürreşad*, C.14, S.386, Mayıs 1962.

ATILHAN, Cevat Rifat “Siyonizm, Komünizm ve Farmasonluğa karşı beynelmilel dünya teşkilatı”, *Sebilürreşad*, C.1, S.2, Haziran 1948.

AYHAN, Halis, “Mücadeleye Davet”, *İslamın İlk Emri Oku*, C.2, S.6, Haziran 1962.

BORA, Tanıl, “Türk Sağı: Siyasal Düşünce Tarihi Açısından Bir Çerçeve Denemesi”, *Türk Sağı: Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri*, Der. İnci Ö. Kerestecioğlu ve G. Gürkan Öztan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

BULUT, Engin Çağdaş. “İdeolojinin Türk Hukukuna Yansıması: Komünizm Örneği (1923-1960)”, *Gazi Akademik Bakış*, C.14, S.27, Ankara, 2020.

BULUT, Yücel, “İdeolojinin Tarihçesi”, *Sosyoloji Dergisi*, C.3, S.23, İzmir, 2011, ss. 183-206.

CEM, İbnütayyar Semahaddin “Tarihi Maddeciliğin Yıkılışı, Komünizm’e Reddiye”, *İslam*, C.6, S.63, Aralık 1962, ss. 83-84.

CENAN, Mihriddin, “Sanat ve Komünizm”, *Tohum*, C.1, S.8, Mayıs 1964.

CUMALIOĞLU, Fehmi, “İslam Komünizmin Panzehiridir”, *İslam*, C.8, S.8, Mayıs 1965, ss. 251-254.

- _____, “İslam Komünizmin Panzehiridir”, *İslam*, C.8, S.9, Haziran 1965, ss. 275-280.
- _____, “İslam Komünizmin Panzehiridir”, *İslam*, C.8, S.10, Temmuz 1965, ss. 317-318.
- _____, “İslam Komünizmin Panzehiridir”, *İslam*, C.8, S.11, Ağustos 1965, ss. 342-345.
- _____, “Komünizm”, *Tohum*, C.1, S.1, Eylül 1963, ss. 4-5.
- _____, “Komünizm”, *Tohum*, C.1, S.2, Kasım 1963, ss. 7-8.
- ÇAKICI, Yalçın, “Bozkurt ve Kızıl Köpek”, *Milli Yol*, C.1, S.38, Ekim 1962.
- ÇALIŞKAN, Sedat, “Gençler! Uyanalım”, *Milli Yol*, C.1, S.37, Ekim 1962.
- ÇOKAY, Bahattin, “Bu Vatanın Köpekleri Havlayamaz”, *Milli Yol*, C.1, S.48, Aralık 1962.
- ÇOLAK, Mustafa Oğuzhan, AKSU, İbrahim Enes ve TAPAN, Yunus Emre, “Antikomünist Propaganda Büyük Doğu Mecmuası Örneği”, *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme*, Ed. Vahdettin Işık vd., Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2016, ss. 207-229.
- DEDEKTİF X BİR, “Vesikalarla Büyük İfşalarımız”, *Büyük Doğu*, C.21, S.7, Kasım 1964, ss. 4-5.
- DEMİRCİ, Etem, “Komünizm”, *Tohum*, C.1, S.5, Şubat 1964, ss. 25-26.
- EDİB, Eşref, “Kara irtica, Sarı irtica, Kızıl irtica”, *Sebilürreşad*, C.4, S.91, Kasım 1950, ss. 242-247.
- GAZEL, Ahmet Ali, “Dersim Mebusu Lütfi Fikri Bey’in “Selanik’te Bir Konferans” Adlı Risalesi”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, C.14, S.34, Erzurum, 2007, ss. 295-320.
- GÖKBÖRÜ, İbrahim, “Doğu’nun Derdine Çare Değil Türkiye’nin Derdine Çare”, *Milli Yol*, C.1, S.37, Ekim 1962.
- GÜLER, Halit, “Komünizm Karşısında Türkiye’nin Durumu”, *İslamın İlk Emri Oku*, C.3, S.26, Haziran 1963, ss. 20-25.
- HAKİM, Bilal, “İslam Alemine Karşı Komünizm Taktiği”, *Büyük Türkeli*, C.1, S.4, Haziran 1962, ss. 8-9.
- HIZAL, Mustafa Z., “İslamiyetin En Büyük Düşmanı Komünizm”, *İslam*, C.3, S.28, Ocak 1960, ss.110-111. FINDIKOĞLU, Ziyaeddin Fahri, “Komünizm Karşısında Gençlik Terbiyesi”, *Milli Gençlik*, C.1, S.1, Ekim-Kasım 1963.
- HIZAL, Mustafa Z., “İslamiyetin En Büyük Düşmanı Komünizm”, *İslam*, C.3, S.29, Şubat 1960.

- İKİZ, M.Lütfi, "Sosyalizm Modası ve Komünizm Vebası", *Hilal*, C.3, S.31, Eylül 1962.
- KÖROĞLU, Ahmet, "Türkiye'de İslamcılık Düşüncesinin Seyrini Dergiler Üzerinden Okumak", Ed. Vahdettin Işık vd., Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2016.
- LARRAİN, Jorge, "İdeoloji", *Marksist Düşünce Sözlüğü*, Çev. Mehmet Küçük, Ed. Tom Bottomore, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993, ss. 282-283.
- MÜSLÜMOĞLU, "Biz ve Komünizm", *Hilal*, C.3, S.36, Şubat 1963.
- _____, "Din ve Komünizm", *Hilal*, C.4, S.37, Mart 1963, ss. 8-9.
- ODABAŞI, Levent, "Ragıp Gümüşpala", *Türkiye'nin 1960'lı Yılları*, Haz. Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.
- ÖZÇELİK, Pınar Kaya, "Demokrat Partinin Demokrasi Söylemi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C.65, S.3, Ankara, 2010, ss. 163-187.
- ÖZTAN, G. Gürkan, "Ezeli Düşman ile Hesaplaşmak Türk Sağında 'Moskof' İmgesi", *Toplum ve Bilim*, S.121, İstanbul, 2011, ss. 79-99.
- PROF. FINDIKOĞLU, "Komünizm Karşısında Gençlik Terbiyesi", *Milli Gençlik*, C.1, S.1, Eylül 1963, ss. 4, 17.
- ROMANOVALI, Elvir, "Patrikhane ve Komünistler", *Milli Yol*, C.1, S.16, Mart 1962.
- SEFERCİOĞLU, Necmeddin *Türkçü Dergiler*, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları, Ankara, 2008.
- SERDENGEÇTİ, Osman Yüksel, "Komünizme Karşı Mücadele", *Serdengeçti*, S.33, Temmuz 1962.
- _____, "Azıttılar", *Fedai*, C.2, S.24, Temmuz 1965.
- SHAW, William H., "Tarihsel Materyalizm", *Marksist Düşünce Sözlüğü*, Çev. Sina Şener, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, ss. 572-575.
- SİBER, Şinasi, "İslamiyet ve Komünizm", *Hilal*, C.3, S.29, Temmuz 1962, s. 7.
- SOYGAN, Fikret, "Tehlikeye Karşı", *Milli Yol*, C.1, S.45, Aralık 1962.
- SUBAŞI, Muhsin İlyas, "Komünizm ve İslamiyet", *İslamın İlk Emri Oku*, C.3, S.28, Ağustos 1963.
- SUBAŞI, Necdet, "1960 Öncesi İslami Neşriyat Sin(diril)me, Tahayyül ve Tefekkür", Ed. Vahdettin Işık vd., Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2016.

TEREK, Murad “İslam Zaviyesinden Komünizm”, *Sebilürreşad*, C.15, S.355, Haziran 1964, ss. 68-69.

TUNCALP, Enver, “Komünizmin İç Yüzü”, *İslam*, C.5, S.9, Haziran 1962.

V. Tezler

BULUT, Engin Çağdaş, *Modern Türkiye’de Komünizm Algısı (1923-1960)*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, Trabzon, 2019.

VI. İnternet Kaynakları

“Büyük Doğu”, <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/104/buyuk-dogu>, (Erişim: 20.10.2023).

“Milli Gençlik”, <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/59/milli-genclik>, (Erişim: 28.03.2023).

“Fedai”, <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/35/fedai>, (Erişim: 20.10.2023).

İslamcı Dergiler Projesi, <https://idp.org.tr>, (Erişim: 28.03.2023).

Milliyetçi Dergiler, <https://milliyetcidergiler.org>, (Erişim: 28.03.2023).

Central File: Decimal File 867.00, Internal Affairs Of States, Turkey, Political Affairs., January 9, 1945 - December 31, 1946. January 9, 1945 - December 31, 1946. MS Turkey: Records of the U.S. Department of State, 1802-1949: Records of the Department of State Relating to Internal Affairs of Turkey, 1945-1949. National Archives (United States). Archives Unbound, <http://tinyurl.galegroup.com/tinyurl/8ScX92>. Accessed 28 Nov. 2018.

EKLER

Kaynak: Mehmet Güldal, *Soğuk Savaş Döneminde Türkiye'deki Komünizmle Mücadele Dernekleri*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul, 2018. (Kapak Resmi)

Extended Abstract

In the world, one of the most effective tools for the spread of both communism and anti-communism has been the press and broadcasting organs. In Türkiye, while communist propaganda is often prohibited and criminalised, anti-communism has been able to find a wider scope. The formation of the Turkish anti-communist discourse reached a certain level with the press and media activities that were relatively effective during the Second World War. Starting from the period of the National Struggle until 1960, the reactions against communism changed frequently. While judicial processes were mostly carried out until the 1940s, after this date, a comprehensive intellectual struggle was initiated in parallel with foreign policy. Although interrupted from time to time, this struggle continues today.

In this study, the view of communism in the journals that pioneered anti-communist discourse between 1960-1965 is evaluated. When the individuals and institutions carrying out the activities of these journals are analysed, it is seen that nationalist and conservative groups come to the fore. For this reason, the journals analysed were named as nationalist and conservative. The common feature of both views is that they define communism as an ideology that will harm Türkiye’s independence, disrupt national unity and social order, and eliminate the Turkish family structure, Islamic values, inheritance and property law. In the period analysed, it was observed that anti-communism followed a path of struggle against communism under four headings. The first of these is that communism is seen to be in a relationship with Russia to the extent that it jeopardises independence. The second is that it is a useful tool for criticising both the government and the opposition in domestic politics. Thirdly, it is explained as an ideology that is directly opposed and aggressive to the spiritual aspect of the Turkish people, that is, their Islamic values. The last one is mostly about explaining ways to fight communism as a protection method.

Looking at the pre-1960 period, some differences in discourse are noticeable, especially in conservative journals. In this period, communism was equated with Zionism and Freemasonry. Another definition was that communism was a reactionary activity. Between 1960-1965, these definitions became quite rare. The hostility between Turks and Russians arising from

the historical background was effective in the prejudice of the Turkish people against communism. This perception constitutes one of the main basis of anti-communist thought. In the journals analysed, Turks who were killed, persecuted or assimilated in Russia were mentioned, and it was explained that Muslims were not allowed to perform their worship.

Communism has caused serious debates in Turkish domestic and foreign policies in some periods. Before 1960, it was frequently brought to the agenda during developments such as the trial of Nazım Hikmet, the raid of Tan Printing House and the 6-7 September events. The addition of execution among the punishments to be given to communists during the Democrat Party period and the actual conflict with communists in Korea show that the anti-communist ideology was embraced by the state. After the 1960 military coup, the CHP-AP coalition agreed to protect against extreme right-wing and extreme left-wing movements. In the period between 1960 and 1965, the differences between communism and socialism were emphasised and socialism was tolerated. It was also suggested that special courts should be established for communists.

One of the other themes identified in the journals was emphasising the aspect of communism against religions. It was written that communists rejected God and established an organisation called the Union of Godless. Russia was often used as an example for communist activities. It was quite difficult for Muslims to find a mosque in Moscow. It was also added that Russians were involved in anti-Christian activities, although not as much as Islam. Accordingly, especially those who belonged to the Catholic sect were under heavy pressure. On the other hand, the right of Jews to worship was also limited.

Finally, the issue of how to combat all communist activities and propaganda has been one of the focus points of the authors. The way the communists spread their ideology was seen as wearing down the government under the guise of opposition, starting a rebellion, lying, slandering and turning the society against each other. In order to fight against communism, it was necessary to be alert, to know the enemy well, to support the associations and societies established for this purpose, and to attend rallies. The method of protecting young people against communism was to make them believe in relative justice, equality and truth instead of absolute justice, equality and truth.